

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

Vasilisa Kovkin

TEE EESTI KEELE JUURDE. ERAÕPETAJA KAASAMISE
PÕHJUSED

Bakalaureusetöö

Juhendaja professor Birute Klaas-Lang

Tartu 2023

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised lähtealused ja varasemad uurimused	6
1.1. Keeleelulood kui uurimismeetod	6
1.2. Eesti keele õppimise motivatsioon	7
1.3. Raskused eesti keele kui teise keele õppimisel	8
1.4. E2 kooliõpetaja ja eraõpetaja roll haridusprotsessis: õppetöö eesmärgid	9
2. Taust	12
3. Uurimismeetod ja valim	14
4. Tulemused	16
4.1. Keeleelulood	16
4.2. Intervjuude analüüs	22
4.2.1. E2 kasutamine koolis	23
4.2.2. E2 kasutamine väljaspool kooli ja võrreldes võõrkeeltega	26
4.2.3. E2 õpimotivatsiooni mõjutavad tegurid	27
4.2.4. Eesti keele eraõpetaja panus	29
5. Arutelu	34
Kokkuvõte	39
Резюме	40
Kirjandus	42
Lisa 1. Keeleliste elulugude küsimustik	48
Lisa 2. Intervjuude küsimustik	49

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen käesoleva lõputöö ise kirjutanud ning toonud korrekselt välja teiste autorite panuse. Töö on kirjutatud lähtudes Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Vasilisa Kovkin

Sissejuhatus

Antud bakalaureusetöö uuritavaks probleemiks on raskused eesti keele kui teise keele omandamisel 10.-11. klassi gümnaasiumi õpilaste seas ja lisatundide vajaduse taust.

Vene dominantkeelega Eestis elavatel õpilastel on raskusi eesti keele õppimisega gümnaasiumis ja nad pöörduvad sageli lisaõppe ja abi saamiseks eraõpetaja poole.

Muu emakeelega õpilastele õpetatakse koolis eesti keelt teise keelena (E2), mis on 1. klassist alates kohustuslik (PGS 21.pt 4 2022). Koolireform „60/40“ viidi Eesti koolides sisse enam kui 10 aastat tagasi, et noortel oleks kooli lõpetamise järel võimalik jätkata edukalt õpinguid või asuda tööle ka eestikeelses keskkonnas. „60/40“ on süsteem, kus 60 protsenti üldhariduskooli ainetest õpetatakse eesti ja 40 protsenti vene keeles (PGS 2010). Antud süsteem on mõeldud selleks, et gümnaasiumi lõpetamisel õpilane oskaks eesti keelt tasemel, mis võimaldaks tal Eesti ühiskonnas ja eestikeelses keskkonnas iseseisvalt toimida (GRÕK 2011).

Oma õpetajapraktikas kohtan olukorda, kus lisaks koolis pakutavatele eesti keele tundidele vanemad palkavad noorele eesti keele eraõpetajat. Eesti keele oskus 10. ja 11. klassi õpilastel on sageli eeldatavast tasemest palju madalam, ega vasta ainekavas ettenähtud tasemele. Vene dominantkeelega gümnaasiumiõpilastel on vaja eesti keele B2 taseme riigieksam sooritada gümnaasiumi lõpus. Oluline on mõista, millest noored eesti keele õppimisel koolis puudust tunnevad ja mis on nende eesti keele eraõpetaja poole pöördumise põhjused.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, miks vene emakeelega gümnaasiumi õpilased vajavad eraõpetaja lisatunde eesti keele õppimisel. Soovin uurida, milliseid raskusi kogevad vene emakeelega gümnaasiumi õpilased teel eesti keele juurde; selgitada välja gümnaasiuminoorte suhtumise eesti keele õppimisse ning tuua esile kooli, kodu ja ühiskonna poolt loodud tingimuste võimaliku toetava mõju. Uurimuse keskpunktis on just õpilase vaade, millele ma saan lisada oma vaate E2 eraõpetajana.

Eesmärgist johtuvalt otsin vastuseid järgmistele küsimustele:

- Miks gümnaasiumi õpilasel on vaja eesti keele lisatunde?
- Mis on eraõpetaja konkreetne abi õpilasele?
- Milles seisnevad kooli eesti keele õpetaja ja eraõpetaja õpetusprotsessi sarnasused ja erinevused, õppe eesmärgi ühtsus ja erinevus?
- Mis kasu saab õpilane lisatundidest eraõpetajaga?

Uuritav teema on aktuaalne eriti praegu, seaduste muutmise ja täielikult eestikeelsele haridusele ülemineku perioodil vastavalt „Eesti haridusele ülemineku tegevuskavale aastateks 2022-2030“ (HTM 2022) ja eesti keele arengustrateegiale „Eesti keele arengukavas 2021.-2035. a“ (EKA 2021).

Lõputöös esitatud materjal võib pakkuda huvi ja olla kasulik E2 kooliõpetajatele, eesti keele kui võõrkeele eraõpetajatele, aga samuti saab seda loodetavasti kasutada ka edasistes uurimustes. Kui mõelda õpilaste E2 lisatundide poole pöördumise põhjustele üldhariduskooli täielikult eesti keelele ülemineku paradigmas, siis on oluline analüüsida, kuidas see mõjutab õpetajate töökoormust, kuidas võib muutuda õpilaste ja nende vanemate huvi lisaõppe saamiseks. Ka praegu on võimalik täheldada vene dominantkeelega õppijate huvi eesti keele lisaõppe, st eraõpetajate osas.

Materjali kogusin ja analüüsisin kvalitatiivselt. Uurimuse käigus kogusin sihtrühmalt andmeid, mis näitavad vene dominantkeelega gümnaasiumiõpilaste suhtumist eesti keele õppesse üldisemalt, püüdsin selgitada välja raskused teel eesti keele juurde ja pakkuda välja viise nende ületamiseks.

Uurimismaterjali saamiseks kogusin andmeid neljalt Tallinna ja Sillamäe gümnaasiumi 10. ja 11. klassi õpilaselt, kes võtavad eesti keele lisatunde eraõpetajaga. Intervjueerisin õpilasi ja koostasın keeleelulugusid. Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks kasutatakse töös kvalitatiivse analüüsi meetodit.

Bakalaureusetöö koosneb sissejuhatusest, teoreetilisest osast, taustast, meetodi ja valimi peatükist, tulemustest, arutelust ja kokkuvõttest. Sissejuhatuses põhjendan teema valikut, eesmärki ja uurimisprobleemi aktuaalsust, esitan uurimisküsimused, tutvustan lühidalt sihtrühma ja uurimismeetodit. Teoreetilises osas esitan bakalaureusetöö raamistiku jaoks vajalikud teoreetilised alused ja tutvustan varasemaid uurimusi. Tausta osas esitan lühiinfot E2 õpetamise korralduse kohta põhikoolis. Uurimismeetodi ja valimi peatükis kirjeldan meetodit, sihtrühma ja intervjuude läbiviimist ja nende analüüsi. Tulemustes esitan keeleelulood ja poolstruktureeritud intervjuude analüüsi. Arutelu ja kokkuvõtte osas vastan uurimisküsimustele ja teen järeldusi. Samuti on bakalaureusetöö lõpus kasutatud kirjanduse loetelu, kaks lisa intervjuu küsimustega ja venekeelne resüme.

1. Teoreetilised lähtealused ja varasemad uurimused

Antud peatükis püüan anda oma uurimusele teoreetilise aluse, mis koosneb järgmistest osadest: E2 õpimotivatsioon, keeleelulood, kooli eesti keele õpetaja ja eraõpetaja õppeprotsess ning muud olulised teemad. Samuti esitan teoreetilise tausta seoses varasemate uurimustega.

1.1. Keeleelulood kui uurimismeetod

Keeleelulugu (ingl. *language biography*) kirjeldab inimese keelekogemust, emakeele ja teiste omandatud keelte mõju tema elule. Keelelisi elulugusid kasutatakse sotsiolingvistikas individuaalse mitmekeelsuse analüüsimiseks. Üksikisikutelt kogutud suulised ajalood on teadusuuringutes üsna populaarsed. Kui statistika näitab üldisi sotsiaalseid mustreid, on keelelise eluloo abil võimalik jälgida nii keelekäitumise dünaamika kui ka keelevaliku keerukust (Verschik 2002).

Keeleeluloo meetodiks nimetatakse andmete kogumist keelde suhtumise kohta (ingl. *language attitudes*) (Vakhtin, Golovko 2004: 89). Johanna Holzer defineeris keelelist elulugu kui sotsiolingvistilist uurimust keelekasutuse ja keelesuhtumise kontekstis (Holzer 2021: 344).

Keeleelulugu sisaldub ka Euroopa keeleportfoolios (ingl. *European Language Portfolio* (ELP)), mis kogub teavet selle kohta, kuidas, miks ja kus inimene õppis keeli, mida ta oskab. Euroopa keeleportfoolio töötas välja Euroopa Nõukogu keelepoliitika osakond Strasbourgis ning see on dokument, mis salvestab keeleõppe ja kultuuridevahelise suhtluse kogemusi. Haridusvaldkonnas võimaldab keeleelulugu õpilasel tutvuda oma saavutustega võõrkeele valdamisel, koostada oma individuaalne kava võõrkeele õppimiseks ja selle oskuse täiendamiseks. Seega keeleeluloo abil, mida õpilane koos õpetajaga koostab, on võimalik tugevdada õpilase rolli õppeprotsessis, tõsta tema motivatsiooni (ingl. *European Language Portfolio*). Keeleelulugu saab kasutada pedagoogilise mõõtmisvahendina, mis hõlmab õpilaste õpitulemuste vaatlemist ja analüüsi (Mosina, Krasilnikova 2014: 398-401).

Lingvistilistes uurimustes käsitletakse keeleelulugu kui inimese individuaalse interaktsiooni ajalugu keele- või keeltega kogu tema elu vältel. Samas iga inimese keeleeluloos on ühised olulised punktid: suhtlemise iseloom perekonnas, sotsialiseerumiskogemus ja õppimine koolis (Ljamzina, Kolmogorova 2018).

Keeleelulugu kui uurimismeetodit kasutatakse seega teabe kogumiseks selle kohta, milliseid keeli kasutatakse kodus, perekonnas, koolis, elukohas. Keeleeluloo jaoks saab uurija informatsiooni intervjuust. Keeleeluloo raames läbiviidav intervjuu on laiendatud omaelulooline lugu, mille peateemaks on keel, selle valdamine ja kasutamine (Aleksandrov 2011: 208 – 213).

1.2. Eesti keele õppimise motivatsioon

Peamine tegur, mis määrab keele domineeriva staatuse inimese jaoks, on selle kasulikkus, vajalikkus, sobivus ühiskonnaelust osavõtmiseks ning selle kultuuriline tähendus - ehk siis inimese sotsiaalkultuuriline keskkond (Weinreich 1979: 144).

Keele õppimise paneb liikuma motivatsioon. Robert Gardner ja Wallace Lambert (Gardner, Lambert 1972) on välja toonud kaks motivatsiooni liiki: integratiivne motivatsioon (ingl. *integrative motivation*) ja instrumentaalne motivatsioon (ingl. *instrumental motivation*). **Integratiivne motivatsioon** on seotud inimese sooviga vabalt suhelda emakeele kõnelejatega, mõista seda keelt ja saada selle keelega seotud kultuurist osa. **Instrumentaalne motivatsioon** on seotud inimese praktiliste eesmärkidega. Instrumentaalse motivatsiooni eesmärk on õppida keelt, et sellest mingit kasu saada (näiteks sooritada eksamit, tööd saada). Instrumentaalse motivatsiooni korral võib inimesel tekkida otsene huvi võõrkeele õppimise vastu (näiteks huvi raamatu lugemise vastu). Sellega võib liituda ka kaudne huvi, mis on seotud kommunikatiivse mõjuga, näiteks õpetaja isiksuse positiivse mõjuga. Instrumentaalsel motivatsioonil võib-olla ka negatiivne tegur, nagu hirm ja ebaõnnestumise vältimine (näiteks vältida suhtlemist, kartes rääkimisel vigu teha) (Gardner, Lambert 1972).

Motivatsioon on eduka keeleõppe oluline tegur. Eesti keele õppimise motivatsioon on eriti aktuaalne teema ka Eestis, sest riigikeele oskus on oluline. Eestis korraldatakse tasuta või taskukohaseid avalikke ja eraviisilisi eesti keele kursuseid täiskasvanutele. Eesti keele õppimise motivatsiooni teemal on tehtud uurimusi ja monitooringuid. Näiteks võib tuua Liis Reile magistritöö Tartu Ülikooli välistudengite motivatsioonist ja hoiakutest eesti keele õppes (Reile 2018, vt ka Klaas-Lang; Reile 2019); motivatsioonist vene õppekeelega koolide õpilase hulgas (Kudrenko 2016); täiskasvanute õppemotivatsioonist (Savolainen 2018).

Eesti keele õppe ja Eesti ühiskonna lõimumise valdkonna uurimused on näidanud ka seda, et kõigist küsitletud meestest 40% ja naistest 56% on kunagi eesti keele kursustel osalenud, seda lisaks muudele keeleõppekogemustele, seejuures kõrgema haridusega inimesed tõenäolisemalt kui

teised (ERK 2018: 83). Saame teha järelduse, et üldhariduskoolis omandatud eesti keele oskuse tase ei ole neile olnud piisav.

Keeleoskuse parandamisel on tähtsad nii integratiivsed motiivid, mis väljendavad näiteks õppija soovi paremini suhestuda eesti keele, Eesti kultuuri ja ühiskonna ning eestlastega, kui instrumentaalsed motiivid, mis võimaldavad saavutada isiklike eesmärgi (saada (parem) töö, osaleda täienduskoolitustel jms) või vältida kahju tekkimist (nt keeleeksamil põrumist jms) (ERK 2018: 82).

Uurimistulemused riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeelega põhikoolides on näidanud 9. klassi õpilaste puhul eelkõige instrumentaalset motivatsiooni eesti keele õppimiseks. Riigikeele õppimist nähakse põhikooli lõpetamiseks vajaliku ja kohustusliku õppeaine või keelena. Riigikeele õpe on üks kohustuslikest ainetest teiste ainete seas, milles eksami sooritamine on vajalik põhikooli lõpetamiseks ning õpingute jätkamiseks gümnaasiumis (Klaas-Lang jt 2014: 35).

Eesti keele õppimise olulisust põhjendatakse eeskätt eesti keele kui riigikeele staatusega, mis kohustab riigikeelt õppima. Eesti keele heas oskuses nähakse seost edasiste õpingutega (eestikeelses) gümnaasiumis, aga ka paremate võimalustega tööturul. Õpetajad ja õpilased seavad keeleõppele praktilised eesmärgid ja loovad motivatsiooni pragmaatilise kasu pärast. Väga vähe pööratakse tähelepanu mitmekeelsusele ja mitmekultuurilisusele kui väärtusele, mida eesti keele õpe muu emakeelega isikutele võiks anda (Klaas-Lang jt 2014: 47).

1.3. Raskused eesti keele kui teise keele õppimisel

Eesti keele õppimise teel kohtavad õppijad erinevaid raskusi. Toon siinjuures välja grammatika õppimisega, keelekeskkonna, koduse toe ja suhtluskontaktide puudumisega, isiklike hoiakutega ning õppemeetodite ning õpetaja isiksusega seonduvad probleemid.

Grammatika õppimisega seotud raskused

Märkimisväärne osa varasematest uurimustest on seotud eesti keele grammatika valdkonna, selle keerukuse ja seaduspärasuste omandamisega. On uuritud eesti keele kui teise keele grammatika õpetamist, õppimist ja kasutamist täiskasvanutel ja koolinoortel (Pool 2007, Kitsnik 2019, Metslang jt 2013, Koppel 2018). Grammatika osas teevad õpilased suurel hulgal vigu. On välja toodud, et õpilased õpivad eesti keele grammatikat vaevaliselt, kuna peavad seda raskeks, ebaloogiliseks ning protsess ise on igav ja demotiveeriv (Sooalu 2016, Novak 2019).

Keelekeskkonna, koduse toe ja suhtluskontaktide puudumisega seotud raskused

Varasemad uurimused on toonud esile ka muid raskusi eesti keele kui teise keele õppimisel põhikooliõpilaste seas, näiteks keelekeskkonna ja koduse toe puudumine. Keelekeskkonna puudumisest ning eestikeelsete sõprade ja muude suhtluskontaktide vähesusest tingitud eesti keele kasutamise piiratus takistab eesti keele suhtlemisoskuste hoidmist ja arendamist (Klaas-Lang jt 2014: 43; Klaas-Lang, Praakli 2015). See on tõenäoliselt ka üks põhjustest miks koolis omandatud eesti keele oskus kiiresti kaob ja täiskasvanute keelekursused nii populaarsed on.

Isiklike hoiakutega seotud individuaalsed tegurid

Eesti keele õppimist ja edukat omandamist takistavad erinevad individuaalsed tegurid. Eesti Rakendusuuringute Keskuse Centar & Tallinna Ülikooli uurimuse tulemustest selgus, et täiskasvanud elanikkonna hulgas on nimetatud erinevaid hoiakutega seotud tegureid. Näiteks uskumust, et õppimine üldiselt või eesti keele õppimine on liiga raske (Roosalu, Raudsepp 2018: 84).

Õppemeetodite ja õpetaja isiksusega seotud individuaalsed probleemid

Materjali valdamise raskused võivad tekkida ka õppeprotsessi käigus ning olla seotud õppemeetodite valikuga, õpilase ja õpetaja isikuomadustega. Kõige enam toodi välja ka erinevaid õppemetoodikaga seotud probleeme (nt kui õppejõud valdab ainult eesti keelt; sobimatu tasakaal teksti lugemise ja kõnelemise vahel), samuti ilmnes muid õpetaja isikuga seotud probleeme (nt õpetaja suhtumine, mis ei toeta õppimist) (Roosalu, Raudsepp 2018: 84). Probleeme põhjustas ka näiteks ebasobiv õppetempo (Roosalu, Raudsepp 2018: 84).

1.4. E2 kooliõpetaja ja eraõpetaja roll haridusprotsessis: õppetöö eesmärgid

Haridus- ja Teadusministeeriumi määratluse järgi on õpetamine õppekeskkonna ja õppetegevuse organiseerimine viisil, mis seab õpilase tema arengule vastavate, kuid pingutust nõudvate ülesannete ette, mille kaudu tal on võimalik omandada kavandatud õpitulemused (HTM 2022).

Eesti vene õppekeelega koolides läbiviidud uurimuses, mis käsitles õpilaste arvamusi riigikeele õppe korralduse kohta, küsiti õpilastelt, mida tuleb teha õpetajatel, kooli juhtkonnal ning riigil, et aidata õpilastel paremini riigikeelt omandada (Klaas-Lang jt 2014). Õpilased ootasid õpetajailt interaktiivseid tunde, kus lähtutakse kommunikatiivsest keeleõppest, mille käigus

areneks suhtluskeel ning vähem tähelepanu oleks pööratud grammatikale. Samas aga paljud õpilased tahtsid just oma grammatika teadmisi süvendada. Ideaalse eesti keele õpetajana nimetasid õpilased emakeelena eesti keelt kõnelejat, seevastu aineõpetaja peab intervjueritud õpilaste arvates olema kakskeelne (Klaas-Lang jt 2014: 38, 41). Samas uurimuses intervjueriti ka õpetajaid. Riigikeele õpetajad nägid enda rolli eeskätt keeleõppija suunajana, õpilase ja tema vanemate motiveerijana. Tähtsustati ka õppematerjalide nüüdisajastamist ning eakohast õppetundide atraktiivsust (Klaas-Lang jt 2014: 51).

Samuti võib siin välja tuua varasemaid teemakohaseid uurimusi eesti keele lisaõppe kohta Eesti koolides, mis käsitlesid migrantidest õpilastele eestikeelse lisaõppe korraldamist. Kirjeldati õpilase efektiivset E2-sse sukeldumise kogemust, mis oli seotud õppetundide arvu suurendamise, keelepraktika mahu kasvu ja õpilase individuaalse õppekavaga (Rannaääre & Härasing 2018: 103-106; PGS 2010).

Varasemates uurimustes käsitletakse eraõpetaja teenust kui vabaharidusliku praktika liiki, individuaalset lisaõpet (Raikhelgauz 2019: 106 – 114). Lisaõpe ei konkureeri kooliga, vaid annab õpilastele võimaluse erinevatel põhjustel individuaalsetes tingimustes paremini õppida. Eraõpetajad saavad analüüsida õpilase õpivajadusi ja kohandada tema õpikogemust, et pakkuda individuaalset lähenemist. Kuna individuaalse õppeprotsessi keskmes on õpilane, siis suunab eraõpetaja tema tegevust edasise arengu eesmärgiga. Eraõpetaja valikul pööravad vanemad ja õpilased tähelepanu eraõpetaja isikuomadustele ning toovad seejuures välja järgmised olulised kriteeriumid:

- hea aine valdamine;
- oskus materjali selgelt esitada;
- võime motiveerida, huvitada õpilast;
- kannatlikkus, sõbralikkus (Raikhelgauz 2019: 106 – 114).

Lisatunnid võivad edukalt täita lüngad teadmistes, kuid võivad ka vähendada õpilase iseseisvust, iseõppimise oskusi. Materjali kohandamisel ja töömeetodi valikul peaks eraõpetaja pöörama suurt tähelepanu õpilase motivatsioonile, samuti looma õpilasele materjali omandamiseks optimaalselt soodsa keskkonna. Korraldades lisatunde ja töötades eraõpetajana peab arvestama ka õpilaste suhtumist ainesse ja keeleõppe eesmärke. Võõrkeele õpetajate seas läbiviidud küsitluse järgi jagunevad eraõpetaja teenuste poole pöördunud õpilased tinglikult kahte kategooriasse: huvitatud ja sunnitud. Huviline grupp koosneb peamiselt täiskasvanud õppijatest, kes õpivad keelt teadlikult ja kindla eesmärgiga (näiteks kolimise, reisi, eksami eesmärgil). Sunnitud pöördumine eraõpetaja poole on omane lastele ja noorukitele, kelle vanemad on õppima

saatnud ja kes ei teadvusta alati võõrkeele õppimise tähtsust nende jaoks isiklikult. Õpilaste motivatsiooni ja enesekindluse tõstmiseks keele praktilisel kasutamisel on oluline, et eraõpetaja annaks õpilasele võimaluse end väljendada erinevates õpiolukordades. Eraõpetaja saab anda õpilasele võimaluse iseseisvalt valida õpiülesandeid, sõnastada õpieesmärgid nende saavutamiseks. Õpilane on ülesande väärtusest teadlikum, kui tal on võimalus oma oskusi igapäevaelus praktiseerida (Beletskaja 2012: 133 – 135).

Kooliõpetajate ja eraõpetajate pedagoogilise tegevuse tulemuslikkus on suuresti seotud õpetaja oskusega luua vastastikusele mõistmisele ja koostööle rajatud õhkkond, mis aitab kaasa õpilase arengule ja loob tingimused tema võimete avaldumiseks (Raikhelgauz 2019: 106 – 114).

2. Taust

Selles osas esitan oma bakalaureusetöö jaoks vajalikud taustaandmed, mis käsitlevad E2 õppe korralduslikku poolt üldhariduskoolis, aga tutvustan ka lühidalt eestikeelsele haridusele ülemineku tegevuskava.

Eesti keelest erineva õppekeelega koolis õpitakse eesti keelt üldjuhul „Eesti keel teise keelena“ ainekava järgi (PRK KK 2011). Põhikoolis õpetakse eesti keelt teise keelena 6, 12, 12 tundi nädalas vastavalt I, II ja III kooliastmele (PRK KK 2011). Eesti keele oskus tähendab eesti kirjakeele valdamist keele nelja osaoskuse (lugemine, kirjutamine, kõnelemine ja kuulamine) valdkonnas (HTM). Põhikooli lõpus peavad õpilased sooritama lõpueksami. Õpilane, kelle õppekeel ei ole eesti keel, kes õpib keelekümblusklassis või kes asus eesti õppekeelega koolis või klassis õppima viimase kuue õppeaasta jooksul, võib sooritada eesti keele teise keelena ühtsete ülesannetega lõpueksami, mis on ühitatud B1- või B2-taseme eksamiga (PRK KK 2011).

Eksami edukaks sooritamiseks tuleb põhikoolis õigesti lahendada vähemalt 50% lõpueksamist (EIS). Eksamite infosüsteemis (EIS) toodud statistika järgi olid põhikooli eesti keele teise keelena lõpueksamite tulemused 2022. aastal järgmised. Kokku sooritas eksami 2975 õpilast, keskmine tulemus oli 59,6% 100 maksimumpunktist ja tunnistati B1-tasemel eesti keele oskajaks. Eksami sooritanud õpilastest 35,4% saavutas B2-taseme (EIS 2022). Üldhariduskooli lõpetajate eesti keele oskuse kehv tase on üks põhjustest, miks Eesti on asunud muutma lasteaegade-koolide õppekeelt.

Eesti Ühiskonna Lõimumise Monitooringi tulemused 2020. aastal näitavad, et Eesti inimesed pooldavad sõltumata rahvuslikust kuuluvusest varast eestikeelset õpet: valdav osa (87%) leiab, et eestikeelne õpe peaks algama lasteaias või põhikooli esimeses astmes (EIM 2020: 26).

2022. aastal võttis Riigikogu vastu põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatused (Haridus- ja Teadusministeerium 2022-2030), mille tulemusel algab 2024. aastal lasteaias ning 1. ja 4. klassis eestikeelsele haridusele üleminek. Koalitsioonileppe järgi on eestikeelsele õppele üleminek 2030. aastaks. Eesmärk eestikeelsele õppele üleminekul on pakkuda kõigile Eesti lastele, olenemata nende emakeelest, võimalust omandada kvaliteetne eestikeelne haridus (HTM 2022).

Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava muutmise eesmärk oli saavutada gümnaasiumi lõpetamisel eesti keeles C1-tase, põhikooli lõpus. B2-tase, samas luua õpilasele emakeele ja kultuuriõppe moodulid ning suurendada eesti keelest erineva emakeelega õppijate eesti keele tundide arvu esimeses kooliastmes praeguselt 2 tunnilt 4 tunnile ja teises kooliastmes 4 tunnilt 5 tunnile nädalas (EHIS 2022; lisa 2: 7).

Kool on integratsiooni oluline etapp, sest laps veedab suurema osa ajast koolis. Eesti koolid toimivad küll ühise õppekava alusel, kuid õpilased on sageli ja sõltuvalt piirkonnast emakeele järgi koolides eraldi. Üleminek peaks looma võimalused ka koos ehk siis ühtses Eesti koolis õppimiseks. Ühtne Eesti kool on kool, kus õpivad ühtse riikliku õppekava alusel koos erineva keele- ja/või kultuuritaustaga õpilased, kellele tagatakse nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtetest lähtuv, peamiselt eestikeelse õppe, mis toetab Eesti riigiidentiteedi kujunemist ja eneseteostust ühiskonnas ning väärtustab õpilaste kultuurilist identiteeti (RITA-RÄNNE 2019: 3; 2020: 8; 2021: 72, 73).

3. Uurimisemeetod ja valim

Bakalaureusetöös kasutatakse kvalitatiivset uurimisemeetodit (Laherand 2008). Uurimismaterjal on kogutud poolstruktureeritud intervjuude kaudu. Poolstruktureeritud intervjuus ei ole ranget küsimuste jada, aga need võib jagada temaatilisteks plokkideks, mis esindavad intervjuu põhijooni. Eelnevalt koostatud küsimuste sarjadele oodatakse üksikasjalikke vastuseid. Intervjueeritav võib vabalt vastata. Vajaliku teabe saamiseks on aga oluline, et intervjueeritavalt saadakse vastused kõigile küsimustele, mis on esitatud loendis (Bryman 2004). Kvalitatiivse meetodi võimalikuks puuduseks on subjektiivsus (Bogdanova, Markovskaya 2001), mis tuleb autori positsiooniga kaasa järeltuste tõlgendamisel (Matveev 2002). Vaatamata kriitikale on kvalitatiivne meetod tulemuslik ja aitab selgitada inimeste sisemisi vajadusi ja tegutsemismotiive. Erinevalt kvantitatiivsest meetodist võimaldab uurimisintervjuu vastajal vabalt väljendada oma mõtteid, edastada oma kogemusi ja oma elutegevuse mõne aspekti tähendusi (Klueva 2016, Kvale 2003). Valisin oma uurimistöök kvalitatiivse meetodi, sest antud meetod sobib intervjueeritavate hoiakute ja tegevuste tagamaade süvaanalüüsiks.

Töö põhiosa andmestik pärineb poolstruktureeritud intervjuudest ja informantide keele elulugudest (ingl *language biography*). Keeleelulood on vajalikud, et õpilased saaksid esitada oma E2 enesehinnangu oma teadmiste ja õpitulemuste kohta. Keeleelulugu võimaldab näha ka õpilase keeleoskuse individuaalse arengu dünaamikat ja tema raskusi keele omandamisel.

Küsimustik keeleelulugude ja intervjuu küsimustega on toodud lisades 1, 2.

Lühikese keelelise eluloo koostamiseks esitasin 11 põhiküsimust, millele soovisin saada üksikasjalikud vastused (Lisa 1).

Poolstruktureeritud intervjuu koosneb kolmest osast ja 41 põhiküsimusest (Lisa 2). Intervjuu kolm osa erinevad üksteisest uuritavate teemade järgi:

1. Üldises osas olen huvitatud info saamisest eesti keele õppimise tähtsusest vastaja jaoks, tema motivatsioonist, kus ja kuidas ta E2 igapäevaelus kasutab.
2. „Kooli“ osa koosneb küsimustest E2 õpetamise kohta gümnaasiumis.
3. „Eraõpetaja“ osa uurib eesti keele eratundide kohta eraõpetajaga.

Erilist tähelepanu pööratakse eesti keele osaoskuste (lugemine, kirjutamine, rääkimine ja mõistmine) enesehindamise küsimustele. Intervjuu küsimused sõnastasid ise, tuginedes oma isiklikule kogemusele E2 õppimisest ja edasisest õpetamisest.

Järgnevalt põhjendan küsimuste valikut mõne näite varal. Näiteks situatsiooniline või hüpoteetiline küsimus filmi keele kinos valimise kohta või otsene küsimus selle kohta, mis keel on mobiiltelefonis seadistatud, võimaldavad teha järeldusi inimese soovi kohta ennast motiveerida ja keelekeskkonda sukelduda, kuna see valik on talle kättesaadav, kuid ebamugav. Mugavam oleks antud juhul emakeelse keskkonna valimine. Küsimus, kas vanemad tunnevad huvi intervjueeritava edusammude ja probleemide vastu koolis, esitati, et selgitada välja, kuivõrd huvitatud on perekond lapse eesti keele õpingutest, kas vanemad toetavad oma last selles. Võib eeldada, et vanemad jälgivad eraõpetajaga tunde sagedamini kui tavaliselt, kuna need tunnid on tasulised.

Intervjuudes osalesid vene dominantkeelega 16-17 aastased õpilased, Tallinna ja Sillamäe gümnaasiumidest, kes võtavad lisaks koolile eesti keele eratunde eraõpetajalt. Ma ei nimeta gümnaasiumi nime anonüümsuse huvides. Gümnaasiumid viivad ellu kooli riikliku haridusprogrammi „60/40“ süsteemis vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele. Sellele süsteemile vastavalt toimub 60% õppetööst eesti keeles ja 40% vene keeles (EKA 2021).

Kokku osales intervjuus neli informanti (3 neidu ja 1 noormeest, nende nimed muudetud): kaks õpilast 10. klassist ja kaks õpilast 11. klassist. Neist kaks õpilast käivad minu lisatundides. Ülejäänud kaks ei ole minu õpilased ja käivad tundides teise eraõpetaja juures. Kõigi informantide emakeel on vene keel. Kolm neljast osalejast on sündinud ja kasvanud Eestis. Informandid ei tunne üksteist ja kõik andsid kirjaliku nõusoleku osalemiseks ja oma intervjuude tulemuste kasutamiseks minu bakalaureusetöös. Kuna osalejad on alaealised, olen saanud kirjaliku nõusoleku intervjuus osalemiseks kõikide õpilaste vanematelt. Eelnevalt tutvustasin neile oma uurimuse eesmärgi ja ka seda, et nendelt kogutud isikustamata andmeid kasutatakse ainult teadustööks. Intervjuud toimusid 2023. aasta jaanuarist veebruarini veebis Zoomi keskkonnas, need transkribeerisin ja seejärel tõlkisin eesti keelde. Intervjuu teksti salvestasin Wordi dokumenti. Kõik intervjuud toimusid vene keeles. Intervjuude kestus oli 30-60 minutit.

Edasi kasutasin kogutud materjaliga töötamiseks sisuanalüüsi meetodit. Selle tulemusena esitan osalejate vastuste põhjal intervjuude tõlgendused, näideteks on toodud tsitaadid. Täiendatud arutluskäigu abil leian vastused oma bakalaureusetöö uurimisküsimustele.

4. Tulemused

Selles peatükis tutvustan oma uurimistöö tulemusi, mis koosnevad neljast lühikesest keelelisest eluloost ja intervjuude analüüsist sisuanalüüsi meetodil.

4.1. Keeleelulood

Selles alapeatükis esitatakse neli keeleelulugu. Tuleb meeles pidada, et kogutud keelelised lood on lühikesed ja üsna lihtsad, kuna kõik minu vastajad olid noored. Sellegipoolest vastasid kõik osalejad hea meelega minu ettepanekule esitada oma suulised ajalood. Vastustes selgub, et mõne intervjuueeritava jaoks on olulised mitte ainult keeleoskused, vaid ka tema enda keeleelistused.

Igas eluloos püüdsin esile tuua vastused järgmistele küsimustele:

1. Emakeele ja eesti keele teise keelena osakaal ja suhtlussituatsioonid: millist keelt, millal, kus ja kellega kasutatakse.

2. Iga informandi eesti keele oskuse enesehinnang neljas valdkonnas (arusaamine, rääkimine, lugemine, kirjutamine) ja eesti keele väärtuslikkus tema jaoks. Enesehinnang skaalal „halb“, „keskmine“, „hea“.

3. Teised võõrkeeled: oskused, kasutus, kasutuse põhjused.

Anonüümsuse tagamiseks on vastajate nimed muudetud.

Anna, 17 aastat vana, Tallinn

Anna, 17 aastat vana, Tallinn, gümnaasiumi 11. klass

Keeled: *vene, eesti, inglise, saksa.*

E2 õppetundide arv (tundide sagedus, minutites kokku)* koolis: 4 korda nädalas (180 minutit)

E2 õppetundide arv (tundide sagedus, minutites kokku) eraõpetajaga: 2 korda nädalas (120 minutit)

Eraõpetajaga õppimise kestus: 6 kuud.

Anna on sündinud Eestis ja elab sünnist saadik Tallinnas. Tema emakeel on vene keel, nii tema vanemad kui kõik sugulased räägivad kodus vene keelt. Anna alustas eesti keele õppimist 6-aastaselt algkoolis. Neiu õpib Tallinna gümnaasiumis humanitaarainete suunaga 11. klassis, on hästi motiveeritud ja talle meeldib keeli õppida. Peale emakeele, on ta jaoks kõige lihtsam omandada eesti keelt. Ta räägib eesti keeles üsna vabalt ja saab eesti keelest aru. Põhikooli lõpus oli tema hindeks tunnistusel nii eesti kui ka emakeeles „4“ („hea“). Gümnaasiumis paranesid hinded mõlemas keeles, kasvas hinnete „5“ („suurepärase“) arv. Tema enda arvates ei vastanud eesti keele tunnistuse hinne 9. klassi lõpus tema tegelikele teadmistele ja oli veidi ülehinnatud. Anna hindas oma teadmisi 9. klassis alla „4“ („hea“). Õpilane samuti räägib, et tal oli varem raskusi grammatika osas ja alles sel õppeaastal hakkas grammatikat paremini mõistma.

Enda enesehinnangu järgi hindab õpilane praegusel etapil oma E2 oskust järgmiselt:

- Kõnest arusaamine – „hea“, kui täpsustab õpilane mõnikord ei saa mõnest sõnast aru, kuid mõistab jutu põhiolemust.
- Rääkimine – „hea“, võib esineda grammatikavigu
- Lugemine – „hea“, loeb peatumata
- Kirjutamine – „keskmine“, võib eksida, mõned kirjutamise reeglid on arusaamatud, esineb grammatikavigu

Grammatika osa on õpilase jaoks kõige raskemini omandatav kõigis õpitud keeltes. Anna on võtnud 6 kuu jooksul eesti keele lisatunde koos eraõpetajaga. Tulemused on paranenud, hinded on muutunud stabiilsemateks, ning praegu peab ta neid objektiivseteks. Eraõpetaja õpilase soovil kodutöid ei anna.

* Märkus: siin ja allpool on näidatud õppetundide arv minutites. Üks akadeemiline tund koolis on 45 minutit. Eraõpetajaga ühe õppetunni kestus on 1 astronoomiline tund, mis võrdub 60 minutiga

Anna loeb hea meelega raamatuid, mida tuleb lugeda kirjanduse õppeaines eesti keeles, ta toob näitena Viivi Luige raamatu „Seitsmes rahukevad“. Kodus on ka teisi eestikeelseid raamatuid, õpikuid ja sõnaraamatuid.

Kooli õppekava raames õpib õpilane ka inglise keelt (alates 9. eluaastast, 3. klassist) ja saksa keelt (alates 15. eluaastast, 10. klassist). Anna oskab rääkida, lugeda ja kirjutada nii inglise kui ka saksa keeles. Ta hindab oma kõnest arusaamist mõlemas keeles „heaks“, kuna mõistab enamasti jutu olemust, õpetaja ja klassikaaslaste kõnet. Rääkimine on „keskmine“, kuna teeb palju grammatikavigu mõlemas keeles. Lugemine ja kirjutamine on inglise keeles „keskmine“, saksa keeles lugemine on „hea“. Kirjutamisoskuse enesehinnang on „keskmise“ ja „hea“ vahel.

Anna mõistab inglise keele õppimise vajadust ja oskuse tähtsust, kuna see on rahvusvaheline keel ja seda räägitakse paljudes riikides. Saksa keel on tema arvates kasulik üldise silmaringi arendamiseks. Teisi võõrkeeli ta õppida ei kavatse, kuna ei näe sellel praegusel hetkel mõtet. Õpilase prioriteediks on eesti keel, ta püüab seda sagedamini kasutada ka väljaspool kooli, et oma suhtlemisoskust arendada:

„Mulle meeldib näha eestlaste nägusid, kui neile eesti keeles vastan, on tore, kui nad on üllatunud. Ma elan Eestis ja mul on vaja eesti keelt rääkida“.

Neiu põhjendab samuti eesti keele vajalikkust eriala omandamisel tulevikus. 10 aasta pärast näeb Anna end õpetajana, kes valdab vabalt eesti keelt ja töötab Eestis, Tallinnas. Eestis õpetajana töötamiseks on vaja eesti keele oskust C1 tasemel, mis on kohustuslik alates 2024. aastast. Gümnaasiumi lõpus sooritavad õpilased B2- taseme riigieksami ja sellest piisab hetkel ülikooli sisseastumiseks. Anna kavatseb jätkata eesti keele õppimist eraõpetajaga.

Maria, 16 aastat vana, Tallinn

Maria, 16 aastat vana, Tallinn, gümnaasiumi 10. klass

Keeled: *vene, eesti, inglise, prantsuse, hispaania*

E2 õppetundide arv (tundide sagedus, minutites kokku) koolis: 4 korda nädalas (180 minutit)

E2 õppetundide arv (tundide sagedus, minutites kokku) eraõpetajaga: 2 korda nädalas (120 minutit)

Eraõpetajaga õppimise kestus: 1,5 aastat

Maria ei ole Eestis sündinud. Tema perekond tuli Tallinna 2 aastat tagasi Venemaalt. Peres on viis inimest (ema, isa ja kolm last). Kõik pereliikmed räägivad omavahel ja teiste sugulastega oma emakeeles (vene keeles). Eestisse jõudes hakkasid nad kõik eesti keelt õppima. Maria õpib prestiižses gümnaasiumis matemaatika, füüsika ja keemia süvaõppega 10. klassis. Õppimine toimub eesti keeles. Ta alustas eesti keele õppimist 14-aastaselt, kui astus põhikoolis 9. klassi. Samal ajal hakkas ta eraõpetajaga lisatunde võtma. Õpilasel oli koolis raskusi, kuna tema keeletase oli oluliselt madalam kui klassikaaslastel. Eesti keele oskuse puudumine raskendas õppimist kõigis õppeainetes. Eriti raske oli terminitest aru saada. Aasta hiljem sooritas Maria eesti keele riigieksami tasemel A2 ja valmistub praegu B1-ks. Tunnistusel Marial on eesti keelses „5“ („suurepärase“), samuti emakeeles „5“ („suurepärase“). Oma eesti keele hinnet koolitunnistusel peab ta liiga kõrgeks. Enesehinnangu järgi tema eesti keele oskus on keskmine. Ta saab eesti keelest üsna hästi aru ja oskab oma mõtteid lühidalt väljendada. Maria hindab oma kõnest arusaamist üsna „heaks“:

„Isegi kui ma kõiki sõnu ei tea, saan intonatsiooni järgi aru, mida minult tahetakse“.

See väide viitab sellele, et selles etapis on õpilase jaoks kõige olulisem pigem keele kommunikatiivne funktsioon, kui sõnum on seotud konkreetse kontekstiga.

Dialoogi ajal suudab Maria intuiitiivselt aimata, millest inimene räägib, kui suhtluspartner kutsub teda mõnda tegevust sooritama, kuid vähemal määral on ta võimeline ise rääkima. Ta mõistab ka loetu üldist tähendust. Maria sõnavara on väike. Kirjalik eneseväljendus on kesiste grammatikateadmiste tõttu halb.

Maria E2 enesehinnang on kokkuvõtvalt selline:

- Kõnest arusaamine – „keskmine“, lähemal „heale“
- Rääkimine – „keskmine“
- Lugemine – „keskmine“
- Kirjutamine – „halb“

Vaatamata kriitilisele enesehinnangule näitab õpilane keeleoskuse arengus lühikese õppimisperioodi jooksul nullist häid tulemusi ja võimeid. Marial on plaanis oma oskusi täiendada ja jätkata tunde eraõpetaja juures:

„Vajan eraõpetajat seni, kuni saan aru ja tunnen, et mõistan ja oskan eesti keelt tasemel, millest alates saan seda kooliõpiku toel ise täiendada“.

Eesti keel on Maria jaoks teine võõrkeel. Esimene võõrkeel on inglise keel, mida ta hakkas õppima 7-aastaselt 1. klassis. Maria arvates on tal lihtsam inglise keelt õppida, sest selle

grammatika on arusaadavam. Ta saab kõnest üsna hästi aru ja suudab vestlust arendada. Algselt oli inglise keele õppimine koolis tema kohustus, kuid vanemaks saades ilmnes tema enda huvi ja soov seda kasutada.

Õppetöös kasutab ta peamiselt võõrkeeli, tundides eesti keelt, suhtlemisel mõnikord inglise keelt. Igapäevaelus ja sõpradega suheldes kasutab Maria emakeelt.

Mis puutub teistesse võõrkeeltesse, siis Maria püüab nüüd iseseisvalt õppida prantsuse ja hispaania keelt ning kavatseb seda jätkata – ei välista ka eraõpetajaga nende keelte õppimist. Selline keelte valik on tingitud tema enda soovist ja isiklikust sümpaatiast nende keelte ja riikide vastu. Tal pole tulevaste eriala valikul kindlat eesmärki, kuid ta loodab, et nende keelte oskus tuleb talle lähiajal kasuks. Maria soovib õppida edasi ja omandada kõrgharidust.

Olga, 16 aastat vana, Sillamäe

Olga, 16 aastat vana, Sillamäe, gümnaasiumi 10. klass

Keeled: *vene, eesti, inglise, hispaania*

E2 õppetundide arv (tundide sagedus, minutites kokku) koolis: 2 korda nädalas (90 minutit)

E2 õppetundide arv (tundide sagedus, minutites kokku) eraõpetajaga: 1-2 korda nädalas (60-120 minutit)

Eraõpetajaga õppimise kestus: 3 kuud

Olga elab Sillamäel, tema emakeel on vene keel. Vanemate, venna ja teiste sugulastega räägib emakeeles. Eesti keel tuli tema ellu väga vara, Olga käis keelekümbluslasteaias, kus päeva esimeses pooles suheldi vene ja teises pooles eesti keeles. Olga kohtus eesti keelega teiste informantidega võrreldes kõige varem. Vaatamata pikale eesti keele õppimise ajale, on Olgal raskusi:

„Kõik ümberringi on juba valmis C1 sooritama ja sa istud oma A1-ga ega saa aru, mis on selle põhjuseks. Juhtus nii, et klassis õppisid paljud eesti koolis, see on nagu nende emakeel, neil pole probleeme“.

Neiu on oma keeletulemuste suhtes enesekriitiline. E2 oskust hindab ta järgmiselt:

- Kõnest arusaamine – „keskmine“
- Rääkimine – „halb“

- Lugemine – natuke madalam kui „keskmine“
- Kirjutamine – „halb“

Õpilasel on hetkel eesti keele hinne „4“ („hea“) ja sama hinne oli ka põhikooli lõpus. Samuti on tal emakeele hinne „4“ („hea“). Õpilane kasutab eesti keelt ainult koolis, õppimise ajal. Vastaja arvab, et tema E2 hinne on liiga kõrge, oma reaalsel eesti keele oskust peab väga madalaks. Suurimad probleemid tekivad grammatika ja kirjutamisega. Kõige suuremat tähtsust omistab ta rääkimisele ja elavale kõnele, kuna on kindel, et suhtluse kaudu omandatakse keel paremini. Sellepärast otsustas Olga võtta lisatunde koos eraõpetajaga ning plaanis käia ka eesti keele kursustel rühmas. Olga soovitud tulemus on B2 tase ja gümnaasiumi lõpus riigieksami edukas sooritamine.

Olga hakkas koolis inglise keelt õppima. Algul ta ei tahtnud inglise keelt õppida, see keel talle ei meeldinud. Õppis ainult sellepärast, et see oli koolis kohustuslik õppeaine. Hiljem ta sai aru, et inglise keelt on vaja suhtlusringi laiendamiseks, selle kasutamiseks reisimisel, ning muutis oma suhtumist keelde. Samuti proovis ta õppida hispaania keelt. Olga kavatses hakata saksa keelt õppima. Selles etapis Olga ei ole oma tuleviku üle otsustanud, tema eesmärk on kool edukalt lõpetada.

Nikita, 17 aastat vana, Tallinn

Nikita, 17 aastat vana, Tallinn, gümnaasiumi 11. klass

Keeled: *vene, eesti, inglise, prantsuse*

E2 õppetundide arv (tundide sagedus, minutites kokku) koolis: 5 korda nädalas (4 tundi, 15 minutit)

E2 õppetundide arv (tundide sagedus, minutites kokku) eraõpetajaga: 1 kord nädalas (60 minutit)

Eraõpetajaga õppimise kestus: 5 aastat

Nikita on sündinud ja elab Tallinnas, õpib prestiižse gümnaasiumi 11. klassis. Aktiivse eluviisiga noormees, käib kooli kõrvalt ka tööl. Nikita emakeel ja kodune keel on vene keel. Samuti suhtleb ta oma emakeeles sõpradega ja väljaspool kooli. Eesti keele õppimist alustas ta 7-aastaselt esimeses kooliastmes. Kuni 7. klassini esines Nikital suuri raskusi eesti keelega ja nagu ta ütleb, ei saanud ta sellest üldse aru. Tema ema algatusel hakkas Nikita 6. klassis eraõpetaja

lisatundides käima, mille järel paranesid tema tulemused, paranesid kõne- ja kirjutamisoskused. Tema stabiilne E2 koolihinne on: „4“ („hea“). Selles etapis õpilane loeb ja saab tekstist hästi aru, ka kirjalik osa on hea. Saab kõnest aru ja räägib keskmisel tasemel, võõraste sõnade korral võib esineda suhtlustõrkeid.

Oma E2 oskust hindab järgmiselt:

- Kõnest arusaamine – „keskmine“
- Rääkimine – „keskmine“
- Lugemine – „hea“
- Kirjutamine – „hea“

Nikita jaoks on kõige olulisem rääkimine, ta tahab seda oskust arendada. Vastaja ei sea endale ülesandeks keelt suurepäraselt osata, kuid tahaks seda igapäevaelus vabalt rääkida. Eesti keelt kuuleb ta väga sageli väljaspool kooli: tööl, transpordis. Ta proovib oma suulist kõnet tööl harjutada. Noormees õpib eesti keelt, sest on veendunud, et Eestis elades peab oskama eesti keeles rääkida ja suhelda, see motiveerib teda.

Nikita õpib koolis inglise ja prantsuse keelt. Inglise keel, nagu ka eesti keel, on kooli õppekavas esimesest klassist alates. Prantsuse keel lisandus gümnaasiumis 10. klassis (alates 16. eluaastast) täiendava võõrkeelena. Ta hakkas inglise keelest aru saama sõpradega inglise keeles videomänge mängides.

Nikita pole veel oma eluplaanidele mõelnud, keele-eelistused on ka mitmekesised, ta tahaks edaspidi jätkata võõrkeelte õppimist:

„Pean võõrkeeli väga tähtsaks, sest meie mitmekultuurilises ühiskonnas räägitakse erinevaid keeli“.

Õpilasel on kavas eraõpetaja tundides käia veel 1,5 aastat kuni gümnaasiumi 12. klassini ja B2- tasemeni jõudmiseks, pärast seda läheb ta vajadusel keelekursustele.

4.2. Intervjuude analüüs

Selles osas ma võtan kokku ja analüüsin intervjuudest saadud teavet, et leida üldist ja tuvastada vastustes kontseptuaalseid erinevusi. Intervjuu kvalitatiivse analüüsi käigus leian vastused bakalaureusetöö alguses püstitatud uurimisküsimustele. Analüüsis pööratakse

põhitähelepanu õpilaste arvamusele, kuid kommentaaridena on lisatud ka autori kui E2 eraõpetaja tähelepanekud.

4.2.1. E2 kasutamine koolis

Selles osas otsin vastuseid küsimustele eesti keele kasutamise kohta koolikeskkonnas. Kuna selles töös ei käsitleta mitmekeelsuse teemat, arvestan teiste võõrkeelte kohta saadud infot võrreldes ja eesti keele kasutamisega suhtlussituatsioonides.

E2 kasutamine koolis

Enamik vastajaid saab E2 tunde iga päev koolis. Eesti keelt kasutatakse kõige sagedamini E2 tundides, vestluses õpetajaga:

„Kasutan eesti keelt suhtlemiseks koolis õpetajaga“ (Anna).

„Eesti keelt kasutan tundides“ (Maria).

Eesti keele tunnid

Gümnaasiumis saavad õpilased E2 erineva tundide arvu: 2, 4, ja 5 korda nädalas, ühe õppetunni kestus on 45 minutit. Kolmel vastajal on pärast põhikooli lõpetamist eesti keele kui teise keele hinded tunnistusel: „4“ („hea“), ühel „5“ („suurepärane“). Emakeele ja teistes ainetundides hinded on samuti üldiselt head. Kolm vastajat arvavad, et hinne on nende tegelikust keeleoskusest natuke kõrgem:

„Hinnang ei vasta minu teadmistele, see on liiga kõrge, sest hinnanguid antakse iga töö sooritamise eest. Ma teen neid töid millegi abil, näiteks kirjaliku tõlke ülesandeid teen sõnaraamatu abil. Seega hinne ei kirjelda minu tegelikke teadmisi“ (Olga).

Eesti keelt õpetati põhikoolis eesti keeles. Ainetundides aga kasutati mitte ainult eesti keelt, vaid ka vene keelt:

„Oli ainult eesti keel eesti keeles, ülejäänud ained olid venekeelsed. Mõnikord olid elektroonilised ülesanded eestikeelsete küsimustega. Kuna me millestki aru ei saanud, siis õpetaja tõlkis vene keelde ja seletas kõike vene keeles“ (Olga).

Gümnaasiumisse üleminekuga ühel õpilasel paranesid eesti keele tulemused:

„9. klassis selgitati eesti keele grammatikat vene keeles ja ma ei saanud sellest aru, aga praegu 11. klassis selgitatakse grammatikat eesti keeles, aga ainult siis, kui sa millestki aru ei saa, siis saab õpetaja midagi vene keeles öelda. Põhimõtteliselt saan ka eesti keelest aru, kui selgitatakse“ (Anna).

Teisel õpilasel on gümnaasiumis eesti keelega raskusi:

„Kui hinnata mitte hinde järgi, siis minu eesti keel areneb teistes ainetes halvemini. Mul on väga vähe praktikat, sellepärast eesti keelt on väga raske õppida“ (Olga).

Õpetajad viivad tunni läbi eesti keeles, tagades täieliku keekekümluse. Vene keelele nad lähevad harva üle, et keerulist grammatikat selgitada. Õpetajad kontrollivad kirjalikke töid ja kirjutavad kommentaare eesti keeles. Sageli parandavad nad suulise kõne ajal vigu, aitavad tõlkida võõraid sõnu, selgitavad üksikasjalikult sõnalõppe ja käändeid. Väga harva samade tegevuste jaoks kasutavad õpetajad ka vene keelt:

„Õpetaja selgitab grammatikat eesti keeles. Kuid kui üks inimene aru ei saanud, võib õpetaja vene keelele üle minna ja seletada, aga väga harva“ (Anna).

Õpetajal on õigus mitte anda kirjalikke kodutöid:

„Kirjalikku tööd õpetaja ei kontrolli, sest ei anna. Õpetaja ei paranda kõiki vigu, mõnikord jätab vahele“ (Nikita).

Peamiselt kasutatakse tunnis õpikut, reeglid kirjutatakse tahvlile, eraldi printitakse töölehed ülesannete ja testidega. Lisamaterjalidest kasutavad õpetajad videoid, kuid see toimub väga harva või ei toimu üldse. Õpetaja ei kasuta visuaalseid abivahendeid, kaarte, pilte, mängu jms:

„Mõnikord me kirjeldame pilte. Ainult õpikute järgi me ei õpi, vaatame videoid või uudiseid ja vastame küsimustele, samuti võib olla väljatrükke koos ülesannetega või luua teema järgi dialoog või monoloog. Kui me oleme läbinud mõne teema, siis rühmades või paarides teeme ülesandeid“ (Anna).

„Õpetaja kirjutab reeglid tahvlile, me kirjutame need vihikusse“ (Nikita).

Ainetunnid

Olenevalt koolist õpetati osaliselt eesti keeles ka teisi aineid nagu matemaatika, tööõpetus, kehaline kasvatus:

„Põhikoolis olid meil tööõpetus, kehaline kasvatus ja matemaatika eesti keeles. Õpikud, terminid, harjutuste nimetused olid eesti keeles, aga õpetajad seletasid vene keeles ja ikkagi suhtlesime tunnis vene keeles“ (Anna).

Gümnaasiumisse üleminekul õpetatakse enamikke aineid täielikult eesti keeles. Erandjuhtudel, kui õpilane ei saa millestki aru, võib õpetaja selgitada seda vene keeles:

„Gümnaasiumis läbin eesti keeles järgmisi ainetunde: kunst, muusika, eesti kirjandus, eesti keel, geograafia, informaatika, ajalugu (kirjutame kõik eesti keeles, saame arutada vene keeles, aga kontrolltööd, testid ja vastused peavad olema eesti keeles). Kõik mõisted, reeglid, terminid on eesti keeles. Meil on ka karjääriõpetus ja riigikaitse, kus õpetaja räägib eesti keelt, kuid tõlgib vene keelde“ (Anna).

Gümnaasiumisse üleminekul tekkinud ühel õpilasel raskusi teiste eestikeelsete üldharidusainete mõistmisega ebapiisava sõnavara ja suure hulga keerulise terminoloogia tõttu:

„Minu õppeedukus eestikeelsetes ainetes on kõige halvem, eestikeelsete võõraste sõnade ja terminite arvu järsult suurenemise tõttu“ (Maria).

Eesti keel kooliüritusel

Koolides tavaliselt korraldatakse eestikeelseid üritusi, enamasti pidulikke, näiteks gümnaasiumi sünnipäeva või riigipühadele pühendatud üritusi. Tavaliselt on need esinemised, tantsimised, laulmised. Üritusi korraldavad ajaloo- ja muusikaõpetajad. E2 õpetajad korraldavad kinokülastusi, et klassiga koos eestikeelseid filme vaadata. Klassiüritusi tavaliselt ei toimu. Eestikeelsetest lauludest nimetasid õpilased hümnid ja igaüks ühe lastelaulu, mida lauldi algklassides: „Lambad on kadunud“ ja „Kaks sammu sissepoole, kaks sammu välja“.

Suhtlus õpetajatega

Kõik eesti keele ja mõnede teiste õppeainete õpetajad on eesti keelt emakeelena kõnelevad. Vaatamata sellele, et õpetajad saavad natuke ka vene keelest aru, püüavad kõik vastajad nendega eesti keeles rääkida:

„Minu eesti keele õpetaja on emakeelena kõneleja. Ta räägib: „Mina õpin teiega vene keelt, te minuga eesti keelt“. Meil on head suhted. Suhtleme igas tunnis ja saame rääkida vahetundides, aga ainult eesti keeles“ (Anna).

Õpilastel on E2 õpetajaga head või normaalsed suhted, mis aitab kaasa soodsate tingimuste säilimisele eesti keele õpetamiseks koolis:

„Mul on eesti keele õpetajaga head suhted. Õpetajaga suhtlen vähemalt korra nädalas väljaspool tunde. Üldiselt koolis klassikaaslaste ja õpetajate vahel on head suhted. Minu eesti keeleoskamatus tõttu õpetajad ei nõua minult palju“ (Maria).

Suhtlus kooliklaaslastega

Koolis klassikaaslastega ja väljaspool kooli suhtlevad kõik vastajad oma emakeeles. Nende klassikaaslased samuti suhtlevad omavahel vene keeles.

Vanemate toetus E2 õppimisel

Vanemad tunnevad huvi oma laste kooli edusammude või probleemide vastu. Lastele E2 õppimisel on väga oluline vanemate tähelepanu ja toetus. Vanemate osalus õpilaste akadeemilises elus motiveerib õpilast ja aitab kujundada loomulikku ja positiivset suhtumist õppimisse:

„Vanemad väljendavad oma huvi iga päev, kui ma koolist koju tulen. Ema võib küsida, kuidas päev läks, mis tööd kirjutasime, mis hinded sain või arvan, et töö eest saan“ (Anna).

„Minu ema on õpetaja samas koolis, kus õpin. Ta näeb kõike“ (Nikita).

4.2.2. E2 kasutamine väljaspool kooli ja võrreldes võõrkeeltega

Suhtlemisel perekonna ja sõpradega väljaspool kooli kasutavad kõik õpilased vene keelt ja vahel ka inglise keelt. Siiski esineb ka võimalusi eesti keele kasutamiseks. Eesti keelt kasutatakse näiteks transpordis, kauplustes ja muudes avalikes kohtades:

„Peale kooli ja eraõpetaja tunde räägin poodides väga tihti eesti keelt, kui on vaja kassas rääkida. See on ilmselt kõige levinum eesti keele kasutus väljaspool kooli“ (Maria).

„Kasutan eesti keelt mõnikord tänaval, transpordis, poes“ (Anna).

Inglise keel on kõige levinum rahvusvaheline keel, sellepärast peab seda oskama. Samuti ütlevad õpilased, et inglise keelt on neil lihtsam õppida kui eesti keelt, sest eesti keele grammatika on väga raske. Inglise keelt kasutatakse peamiselt internetis ja reisides. Kõigil intervjuus osalejatel on inglise keelt kõnelevad sõbrad, kellega nad saavad suhtlusvõrgustikus inglise keelt praktiseerida. Kõigil vastajatel on ka piisavad oskused, et jätkata juhuslikku ingliskeelset vestlust:

„Vajan keeleoskust, et inimestega reaalses ajas suhelda. Kui inimene tuleb minu juurde ja küsib midagi eesti või inglise keeles, siis võin vastata nii eesti kui ka inglise keeles. Kõige sagedamini tullakse minu juurde ja küsitakse eesti keeles“ (Anna).

„Eesti keelt püüan kasutada tihti. Inglise keelt kasutan kõige sagedamini sotsiaalvõrgustikes või ka koolis. Saksa keelt kasutan ainult koolis, tundides“ (Anna).

„Eesti keelt kasutan suhtlemises harva. Mõnikord kasutan suhtluses ka inglise keelt. Enamasti kasutan emakeelt“ (Maria).

Sõprade ja klassikaaslastega suheldes domineerib emakeel. Mobiiltelefonides on kõigil vastajatel seadistatud emakeel, kuna see on kõige mugavam. Mõnel juhul või teatud olukordades kasutatakse ebapiisava eesti keele oskuse korral mitte emakeelt, vaid inglise keelt:

„Välismaal ma olin tõlgi rollis vanematele. Või näiteks Tartus ma rääkisin arstidega inglise keelt, muidu nad ei saanud minust päris hästi aru“ (Olga).

„Ükskord kutsusin sõbrale kiirabi ja rääkisin inglise keelt“ (Nikita).

4.2.3. E2 õpimotivatsiooni mõjutavad tegurid

E2 õppimise motivatsioon

Haridus ja kontaktsituatsioonid on eesti keele kui teise keele õppimise peamised motivatsiooni põhjused. Tallinna gümnaasiumi õpilased vastasid, et eesti keelt kuulevad nad väljaspool kooli iga päev, peamiselt transpordis, kauplustes ja muudes avalikes kohtades, kuid ühelgi õpilasel pole emakeelena kõnelevat sõpra, sellepärast pole neil inimest, kellega saaks eesti keelt praktiseerida. Suurem osa vastajatest valib emakeele endale mugava keelekeskkonna loomiseks. Eestikeelsest kirjandusest kodus oskasid õpilased oskasid nimetada ainult õpikuid, sõnaraamatuid või harva ka mõnda raamatut. Enamik gümnaasiumiõpilasi kinos käies valisid venekeelse filmi eestikeelsete subtiitritega.

Õpilased tahavad omandada E2 tasemeni, et saaksid selles vabalt suhelda ja seda tulevikus rakendada. Seega näevad nad keele kasulikkust selle praktilisuses ja reaalelu rakenduses:

„Mind motiveerib eesti keelt õppima arusaamine, et kui ma seda piisavalt hästi õpin, saan koolis materjalist paremini aru. Minu suhtlemine inimestega Eestis muutub palju lihtsamaks“ (Maria).

E2 õppimise raskusi

Eesti keele kui teise keele õppimist takistavate või aeglustavate teguritena õpilased toovad välja keele enda keerukust, ebapiisavat praktikat rääkimisel ja keelekeskkonna vähest tuge:

„Mind häirib see, et koolis eesti keele tunnis suhtleme kõik eesti keeles, aga niikuinii omavahel läheme üle vene keelele ja räägime ainult õpetajaga eesti keeles“ (Anna).

Individuaalseid raskusi kogevad õpilased kõige sagedamini grammatikas ning peavad seda eesti keeles kõige raskemaks osaks:

„Mul on raske eesti keelt õppida. Eesti keeles on palju häälikuid, mis ei ole tüüpilised teiste keelte kõnelejatele, väga keeruline grammatika ja palju erandeid. Eesti keeles on olemas palju sõnu, mis kõlavad sarnaselt (aga see on ilmselt minu isiklik probleem)“ (Maria).

E2 omandamise abi

Kõik küsitluse osalejad nimetasid keelekümblust ja keelepraktikat peamise abivahendina keele õppimisel:

„Eesti keelt aitab õppida eesti keskkond, millesse inimene saab sukelduda, lisaks sellele suhtlemine eesti keelt kõnelevate inimestega ning eestlastega aja veetmine“ (Anna).

„Aitab, kui sul on keele praktika või on sugulasi, kes räägivad eesti keelt või kui käid huviringides, kus kõik suhtlevad eesti keeles“ (Nikita).

E2 ja võõrkeelte õppimise tähtsus

Vastajad õpivad kooli õppekava raames vähemalt kahte võõrkeelt. Teised õpitud võõrkeeled peale eesti keele on nende populaarsuselt järgmised: inglise, saksa, prantsuse, hispaania. Teismeliste arvates on multikultuurses ühiskonnas oluline osata mitut keelt:

„Üldiselt rääkides, minu jaoks on keelteoskus oluline vaimse arengu osa. Samuti, kui tahan elada Euroopas, siis see on esiteks kasulik inimestega suhtlemiseks“ (Olga).

Kokkuvõte

Eesti keelt kasutatakse koolis E2 tundides ja eesti keelt kõneleva õpetaja ainetundides. Suurt tähelepanu pööratakse gümnaasiumis kirjalikele ülesannetele, grammatikale, sõnavarale. Kuna teisi aineid õpetatakse eesti keeles, on vaja suulisest ja kirjalikust kõnest aru saada, tundides vastata eesti keeles. Gümnaasiumisse üleminekul võib mõnel õpilasel esineda ebapiisava keeleoskuse tõttu individuaalseid raskusi E2 õppimisega. Samuti raskusi võib esineda teistes eesti keeles õpetatavates ainetes. Piisava keeleoskusega õpilased püüavad harjutada eesti keelt vesteldes õpetajaga. Õpilastel on head suhted E2 õpetajatega, teismelised saavad õpetajate tähelepanu ja tagasiside. Õpetaja oskab küll vene keeles grammatikat selgitada, kuid motiveerib õpilasi eesti keeles rääkima. Klassikaaslastega suhtluses domineerib emakeel, mis ei toeta eesti keele praktiseerimist koolis. Vanemad toetavad oma lapsi eesti keele õppimisel, mis on oluline õpilaste motiveerimiseks.

Küsitlus näitas, et kõik gümnaasiumiõpilased peavad võõrkeelte õppimist üldiselt ja eesti keele õppimist eriti oluliseks. Vastajad mõistavad eesti keele õppimise vajadust ja tähtsust enda jaoks selles etapis, aga näevad ka eesti keele oskusest kasu tulevikus. Peamised eesti keele õppimise eesmärgid ja motiivid on järgmised:

- akadeemilise edukuse saavutamine koolis;
- hea tulemusega E2 riigieksami sooritamine ja B2-taseme saavutamine 12. klassis;
- kõrghariduse ja eriala omandamine, et tulevikus Eestis töötada;
- Eestisse elama ja töötama jäämine;
- täielik integreerimine ühiskonda.

Õpilased peavad võõrkeelte õppimist mitmekultuurilises keskkonnas enda jaoks väga oluliseks. Nende vastustest selgus, et tekkis juhtumeid, kus eesti keel asendati inglise keelega ebapiisava eesti keele oskuse tõttu. E2 õppimisel domineerib intervjuueeritud õpilaste seas instrumentaalne motivatsioon.

4.2.4. Eesti keele eraõpetaja panus

Selles osas otsin vastuseid küsimustele eraõpetaja lisatundide ja muude oluliste küsimuste kohta vt Lisa, mille abil saab määrata, millise panuse eraõpetaja eesti keele õppimisse annab, milline on eraõpetaja konkreetne abi õpilasele, mis kasu saavad õpilased lisatundidest.

Eraõpetajaga õppimise põhjused

Küsitluses osalejad õpivad eraõpetajaga mitu kuud kuni mitu aastat. Perioodid on 3 kuud, 6 kuud, 1,5 aastat ja 5 aastat. Seega hakkasid õpilased eesti keele lisatunde saama põhikooli lõpus ja gümnaasiumi alguses, kui hakkasid ilmnema keeleraskused. Tunnid toimuvad noortele tuttavas veebikeskkonnas, neile sobival ajal. Ühe õppetunni kestus on 60 minutit, tundide arv 1-2 korda nädalas.

Mõte palgata eraõpetaja kuulus õpilastele, hiljem nad arutasid ja leppisid kokku vanematega:

„Mõte palgata eraõpetaja tekkis mul omal käel, sest sain aru, et ilma eraõpetajata ei saaks ma üldse Eestis õppida“ (Maria).

„Eraõpetaja palkamine oli nii minu kui ka ema idee, kuna koolis on meil ainult grammatikat ja natukene rääkimist ning ma pidin hakkama kuidagi teiste inimestega rääkima“ (Anna).

Vanemad on sageli huvitatud sellest, kuidas eraõpetaja tunnid lähevad.

Eraõpetaja teenust peredes ei kasutatud kooliõpetaja nõuannete pärast, samas aga enamikel juhtudel õpetaja teab, et õpilane võtab eratunde, ning suhtub sellesse mõistvalt, kiidab heaks ja toetab:

„Eelmine õpetaja suhtus negatiivselt, arvas, et ise ei seleta hästi või ei oska seletada, kuna mul on eraõpetajat vaja. Praegune õpetaja suhtub sellesse rahulikult ja on isegi rõõmus, sest saab aru, et eesti keelt tuleb palju õppida ja harjutada“ (Nikita).

Eraõpetaja valimise põhjused

Eraõpetaja valik keelekursuste asemel ei olnud mõne vastaja jaoks põhiliseks põhjuseks. Peamised põhjused eraõpetaja kasuks on aga järgmised: selgitab arusaadavalt; kordab nii palju kui vaja; kohandab tunni sisu ja tempot konkreetse õpilase omaga; pöörab rohkem tähelepanu detailidele. Seega jääb peamiseks argumendiks individuaalne lähenemine:

„Kursustel rühmas ei pruugi tähelepanu minuni jõuda, nii nagu koolis juhtub, aga eraõpetajaga me suhtleme üks ühele. See on minu jaoks lihtsam, selgem ja mugavam“ (Anna).

Eraõpetaja valikul polnud õpilaste jaoks nii oluline, kas ta on emakeelena kõneleja või mitte. Peamised kriteeriumid eraõpetaja valikul olid kõrgharidus, eesti keele vabalt valdamine, oskus selgitada ja aidata vene keeles. Samal ajal on Nikita eraõpetaja eesti keelt emakeelena kõneleja, aga ta õpetab vene koolis. Eraõpetaja valikul pööratakse palju tähelepanu sellele, kui hea kontakt eraõpetajal õpilasega on.

Eesti keele tunnid eraõpetajaga

Kõige rohkem soovivad õpilased eraõpetaja abi grammatikas, aga ka sõnavara arendamiseks:

„Eraõpetaja parandab minu suulise kõne grammatilisi vigu ja selgitab, miks on vaja rääkida nii ja mitte teisiti. Kui ma mõnda sõna ei tea, siis eraõpetaja tõlgib ja aitab mind. Eraõpetajaga ma ei karda ka vigu teha“ (Anna).

Kõik õpilased vastasid, et eraõpetaja parandab rääkimise käigus alati suulised vead. Õpilased reageerivad vigade parandamisele ja positiivselt. Neid ei sega, kui õpetaja räägib õpilase kõnele vahele. Nad ootavad mitte ainult parandusi, vaid ka üksikasjalikke selgitusi, et teada, mis on valesti ja vältida tehtud viga tulevikus.

„Tunnid eraõpetajaga ja tunnid koolis on paljuski erinevad, kuna eraõpetaja näitab täpselt minu vigu ja kooliõpetaja selgitab kogu klassile“ (Nikita).

Eraõpetaja töös on kasutuses erinevad lisamaterjalid: audio- ja videofailid, testid, tabelid. Eraõpetaja kasutab ka muid õpikuid peale kooliõpikute, olenevalt ülesandest ja oma äranägemise järgi. Lisatundides kasutatakse mänguliselt sõnakaarte ja pilte. Õpilased leiavad, et tunnis lisamaterjali kasutamine on kasulik ja huvitav. Materjal valitakse spetsiaalselt konkreetse õpilase individuaalseid võimeid ja keeletaset arvestades:

„Peamine on see, et eraõpetaja kasutab ja annab edasi oma teadmisi ilma õpikute ja käsiraamatuteta. Mul on töövihik reeglitega. Eksamik valmistumiseks koostab eraõpetaja lehtedel ülesanded. Tundides ei ole midagi ebavajalikku“ (Nikita).

Otsuse, kas anda kodutöö või mitte, saab teha mitte ainult eraõpetaja, vaid ka õpilane. Seda võib teha nii perioodiliselt kui ka väga harva või üldse ära jätta, olenevalt õpetaja ja õpilase kokkuleppest. Õpilastele tavaliselt ei meeldi kodutöid teha, nad eelistavad tunnis teha ülesandeid ja harjutusi. Enamikul vastajatest pole koolis kodutöid. Kui kodutöö on antud, võtab see õpilasel aega kuni 30 minutit. Kirjalik töö klassis võtab aega 10-15 minutit, töö võib-olla testi vormis või näiteks tõlkimine koos sõnastikuga.

„Eraõpetaja annab mulle kodutööd ja tavaliselt püüan seda teha. Kooli kodutööd on palju raskemad ja ma ei saa alati hakkama. Eraõpetaja ülesanded võtavad mul tavaliselt 15-20 minutit ja kooliülesanded vähemalt 30 minutit aega“ (Maria).

„Ma ei tee kodutöid, see on minu jaoks aja raiskamine. Ma õpin seda, mida mul on tõesti vaja, mitte hindamiseks“ (Nikita).

Lisatundide kasu

Õpilased ütlevad, et nende eesti keele tulemused koolis on pärast lisatunde muutunud paremaks. Nad hakkasid paremini mõistma koolimaterjali, neil paranes kõne- ja kirjutamisoskus ning kodutöid oli kergem teha. Pärast lisatunde oli mõnel õpilasel klassis kergem oma mõtteid väljendada, neil tekkis enesekindlus ja see innustas neid rohkem õpetajaga suhtlema:

„Varem ei saanud ma õpetajalt midagi küsida ega täpsustada. Nüüd istun juba esimeses koolipingis ja võin küsida või õpetaja küsib minult, ja me saame suhelda“ (Anna).

„Olen nüüd rahulik, kui õpetaja teemat lahti seletab, saan sellest aru. Isegi mina ise saan klassikaaslasele selgitada, kui nad millestki aru ei saa“ (Nikita).

Keelebarjäär on ületatud ja hirm keele ees kaob:

„Tunnen end eesti keele tundides kindlalt, sest keelebarjäär on kadunud ja ma ei karda, et võin midagi valesti öelda, ma ei karda enam vigu teha ja tean, et nad saavad minust aru“ (Anna).

Koos eesti keeles rääkimise hirmu ületamisega muutub ka suhtumine keelde:

„Minu suhtumine eesti keelde on muutunud, kui harjutada, siis polegi nii raske, kui tundub“ (Olga).

Kõik uuringus osalejad plaanivad jätkata õpinguid eraõpetaja juures, kuni soovitud tulemuste ja eesmärkide saavutamiseni. Gümnaasiumiõpilaste peamisteks eesmärkideks on lõpetada gümnaasium ja sooritada eesti keele riigieksam B2 tasemele.

Kokkuvõte

Õpilastel tekkis vajadusi eraõpetajaga lisatundideks põhikooli lõpetamise ja gümnaasiumisse ülemineku ajal. E2 õppimise raskused on vastuste põhjal seotud suhtluskeskkonna puudumisega. Vanemad ja õpetajad toetavad noori nende tundides eraõpetajaga. Õpilased, kes õpivad eraõpetajaga, on hästi motiveeritud, heade õpitulemustega. Eraõpetaja valiku peamiseks teguriks on individuaalse lähenemise soov. Samuti kasutab eraõpetaja mitmekesist õppematerjali, mis aitab keelt lihtsamini õppida. Õpilased ei taha kodutöid teha ja eelistavad keelt õppida suhtlemisel, kuna näevad selle praktilist rakendust. Õpilased soovivad eraõpetajalt täiendavat keelepraktikat saada. Eraõpetaja ei korda õpetaja tööd ega koolis läbitud materjali, vaid aitab individuaalselt arendada ja kinnistada konkreetseid teadmisi. Õpilased näevad eraõpetajaga töös suurimat kasu just grammatika ja kõnelemisoskuse arendamises, keelebarjääri kadumises ja selles, et õpetaja annab neile kindlustunde kasutada eesti keelt.

5. Arutelu

Enne käesolevast bakalaureusetööst järelduste tegemist esitan arutelu, kus kasutan nii keelelulugude kui ka intervjuude tulemusi seoses tõstatatud uurimisküsimustega ning püüan need siduda teoreetilises kirjanduses loetud seisukohtadega.

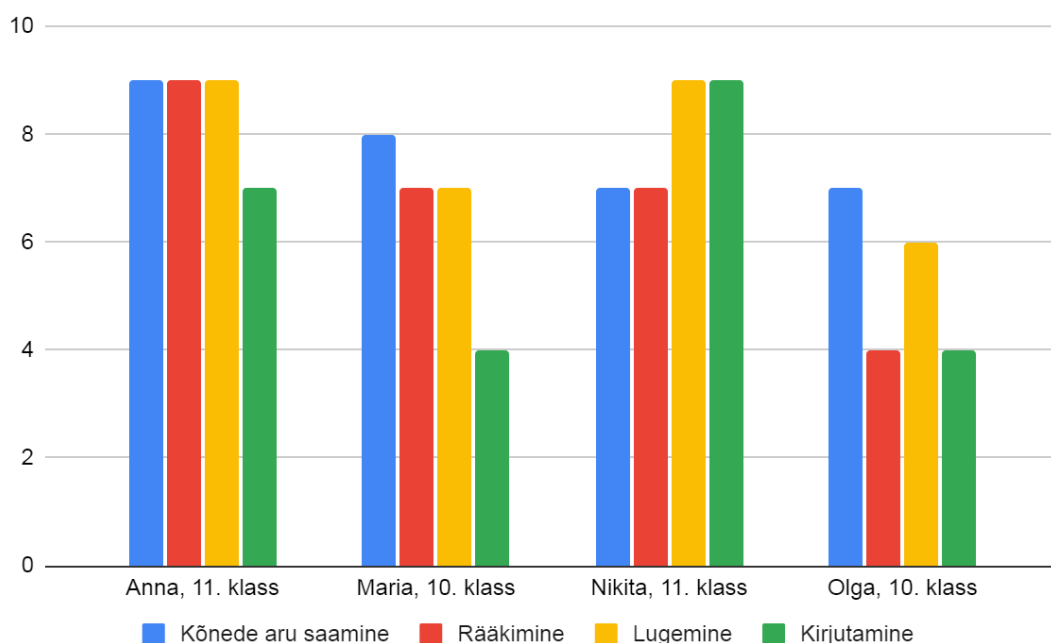
Miks gümnaasiumi õpilasel on vaja eesti keele lisatunde?

E2 oskuse enesehinnang

Esitasin nelja gümnaasiumi 10.-11. klassi õpilase keeleluloo. Kõik gümnaasiumiõpilased on erineva keeleõppe ja E2 oskustega. Kuna võõrkeeled on kooli õppekavas, hakkasid minu vastajad võõrkeeli õppima 6-7 aastasel. Alguses õpiti eesti keelt teise keelena, hiljem lisandus ka inglise keel. Üks neljast õpilasest õppis eesti keelt varasest lapsepõlvest keelekümbluslasteaiast alates.

Kõik intervjuus osalejad arvavad, et nende eesti keele oskuse tase on keskmine. Asjaomased andmed üldiselt peegelduvad lõpueksamite tulemustes (EIS 2022). Noored inimesed arvavad, et koolihinne on natuke ülehinnatud ja ei vasta nende oskuste enesehinnangule. Kõige keerulisemad osad E2 õppimisel on kirjutamine, grammatika, rääkimine. Rääkimises võib esineda probleeme keelebarjääri ja sõnavara puudumise tõttu. Õpilased saavad kõige paremini aru suulisest kõnest ja lugemisest.

Eesti keele oskuse enesehindamise üldtulemused on toodud joon 1.

Joonis 1. Eesti keele kui teise keele oskuse enesehindamise tulemused

E2 kasutamine ja õpimotivatsioon

Minu bakalaureusetöö tulemused näitasid, et gümnaasiumiõpilased, kes võtavad eraõpetajalt eesti keele lisatunde, on hästi motiveeritud ja mõistavad eesti keele kui teise keele õppimise tegelikku tähtsust. Eesti keele oskuse vajadust seostavad nad oma eduka tuleviku ja väljavaadetega: gümnaasiumi eduka lõpetamise, kõrghariduse ja elukutse omandamisega. Kuna õpilased hindavad oma tegelikku eesti keele oskuse taset praegusest koolihindest madalamaks ja tahavad heade eksamitulemustega gümnaasiumi lõpetada. Sellest lähtuvalt otsivad õpilased eraõpetajalt abi mitte koolihinde parandamiseks, vaid reaalse keeleoskuse taseme tõstmiseks. Samuti on nad arvamusel, et nende keeleoskuse tase on madalam võrreldes mitte ainult tunnistusel oleva hindegaga, vaid ka klassikaaslastega võrreldes. Head hinded, mida õpetaja koolis paneb, ja tulevikus tehtava E2 eksami hea tulemus motiveerivad õpilasi. Nagu varasemates uurimustes on leitud, domineerib E2 õppimisel instrumentaalne motivatsioon (Klaas-Lang jt 2014; Klaas-Lang, Praakli 2015), mis ergutab eesti keele õppimist.

Oma peredes tunnevad teismelised toetust eesti keele õppimisel, vanemad tunnevad sageli või regulaarselt huvi koolis toimuva vastu, on huvitatud kooliedukusest, aga ka probleemidest, hinnetest, tundidest (sh eraõpetaja õppetundidest). Seega toetavad vanemad aktiivselt gümnaasiumiõpilast. Kodus aga ei saa õpilased kompenseerida eestikeelse keskkonna ja eestikeelse suhtluse puudumist, kuna peredes räägitakse ainult õppija emakeelt.

Õpilased kasutavad eesti keelt väljaspool kooli harva, vaatamata sellele, et nad kuulevad igapäevaelus eesti keelt. Teismelised suhtlevad omavahel oma emakeeles, valides seega endale mugavama keelekeskkonna. Peamine takistus eesti keele praktiseerimisel on õpilaste arvates:

- Eesti keelt emakeelena kõneleva sõbra puudumine
- Emakeele tunduv ülekaal omavahelisel suhtlemisel klassis, koolis ja igapäevaelus

Eriti terav on probleem valdavalt venekeelse elanikkonnaga linnades. Mida harvemini õpilased keelt praktiseerivad, seda enam kasvab nende hirm keele kasutamise ees. Koolihariduse üleminek täielikult eesti keelele peaks aitama lahendada probleemi, mille on tingitud vene emakeelega õpilaste jaoks eesti keelekeskkonna puudumine (HTM).

Mis on eraõpetaja konkreetne abi õpilasele?

E2 õppimise raskusi

Eesti keele eraõpetaja teenuseid kasutavad suurema tõenäosusega heade õpitulemustega motiveeritud gümnaasiumiõpilased, kes on pärit eesti keelt väärtustavatest ja eesti keele õppimist toetavatest peredest. Gümnaasiumi 10.-11. klassi õpilastel võib esineda raskusi eesti keele kui teise keele õppimisel (E2) järgmistes valdkondades:

- grammatika,
- kirjutamine,
- rääkimine,
- keelebarjäär,
- ebapiisav eesti keelekeskkond (keelekümbus).

Gümnaasiumisse üleminekuga võib esineda raskusi aine terminoloogia mõistmisega õppekirjanduses ja kõnes. Grammatika jääb kõige raskemaks valdkonnaks õpilaste jaoks, mida kinnitavad ka varasemad uurimused (Sooalu 2016, Pool 2007, Kitsnik 2019).

Põhikoolis pööratakse õppetöös palju tähelepanu grammatika alustele, kirjutamisele, õigekirjareeglitele, lugemisele. Seetõttu kirjutavad õpilased palju, õpivad reegleid ja õigekirja. 9. klassi lõpus peab õpilane mõistma, teadma ja oskama rakendada keele põhimõtteid ja ülesehitust. Samuti peavad noored põhikooli lõpuks vabalt väljendama oma mõtteid eesti keeles ehk oskama rääkida (PRK KK 2011). Gümnaasiumi õppekava lähtub kommunikatiivsetest keeleõppe põhimõttest (ingl. *communicative language teaching*). Gümnaasiumiõpilased arutavad 10.-11. klassis teemasid, jutustavad tekste, diskuteerivad, teevad kirjalikke ja suulisi tõlkeid (GRÕK 2011). Seetõttu hakkavad gümnaasiumis raskusi kogema need õpilased, kes põhikooli jooksul vajalikku keeleoskust ei omandanud. Enamasti puudub neil klassikaaslastega võrreldes eesti keele suuline väljendusoskus, mis on omakorda eraõpetaja poole pöördumise põhjus. Õpilased ootavad eraõpetajalt abi ja selgitusi grammatika kohta ja kõnepraktikat. Eraõpetaja ei suuda lahendada ebapiisava keelekeskkonna probleemi, kuid saab anda olulise panuse kõne harjutamisse.

Üleminek eestikeelsele õppele peaks arendama märkimisväärselt õpilaste eesti keele oskust põhikoolis ja valmistama lapsi ette B2-taseme saavutamiseks praegusest varasemas etapis (EHIS 2022).

Milles seisnevad kooli eesti keele õpetaja ja eraõpetaja õpetusprotsessi sarnased ja erinevused, õppe eesmärgi ühtsus ja erinevus?

Õpetaja roll ja eraõpetaja eesmärgid

Gümnaasiumiõpilaste tagasiside oma õpetajate kohta koolis on positiivne, õpetajad on eesti keelt emakeelena kõnelejad, suhtuvad positiivselt eraõpetajaga lisatundidesse. Eraõpetaja valikul on peamiseks kriteeriumiks tema professionaalsus ja kontakt õpilasega. Samas ta võib olla ka mitte emakeelena kõneleja, kuid on oluline, et ta räägiks eesti keelt vabalt.

Eraõpetaja valikul pööravad vanemad ja õpilased tähelepanu õpetaja heale aine valdamisele, oskusele materjali selgelt esitada, võimele motiveerida, huvitada õpilast, see on kooskõlas ka varasema uurimistööga (Reikhelgauz 2019).

Õpilased tajuvad eraõpetajat kui eesti keele abilist ja *adepti* (lat. *Adeptus*), kes annab oma teadmisi edasi. Nii kooli- kui ka eraõpetajal on oluline roll õpilase positiivse suhtumise kujundamisel ainesse.

Gümnaasiumis jätkavad õpilased eesti keele õppimist vastavalt ainekavale (GRÕK 2011, HTM). Paraku on õpetaja võimalused piiratud koolitundide mahuga ja iga õpilase puhul ei ole alati võimalik pakkuda individuaalset lähenemist. Grammatika õpetamine koolis toimub peamiselt õpikute, harjutusvara, testide ja reeglite õppimise kaudu, kasutades tõlkimiseks sõnaraamatut (GRÕK 2011). Vahetut suhtlust võib koolitundides väheks jääda.

Gümnaasiumi eesti keele tundides meeldib õpilastele:

- videote vaatamine, millele järgneb arutelu, klassiga kinos käimine;
- koduülesanneteks kirjanduse lugemine.

Eesti keele tundides ei meeldi:

- harv lisamaterjali, visuaalsete abivahendite kasutamine;
- klassi ühisürituste puudumine või nende väike arv.

Saadud andmete põhjal võiks soovitada mitmekesistada koolitundides õppematerjali esitust, kasutada visuaalseid abivahendeid, korraldada klassis õpilaste huvidele vastavaid vestlusklubisid, kus saab vaadata videoid, kuulata laule ja omavahel arutleda. Tunni saab pühendada ka ühisele lugemisele, kuulamisele, meeskonnamängudele. Sellised ühistegevused aitavad luua klassis keelekeskkonda. Suulise kõne harjutamine tegelikku suhtlust jälgendavate situatsioonide abil aitab ületada keelebarjääri ja õppida ühtlasi ka grammatikat.

Õpilane pöördub eraõpetaja poole, lähtudes oma individuaalsetest vajadustest, et täita lünki E2 teadmistes. Eraõpetaja pakub individuaalset lähenemist, pöörab tähelepanu konkreetsele probleemile, rakendab meetodeid oma äranägemise järgi. Tunnis kasutab eraõpetaja erinevaid lisamaterjale, visuaalseid abivahendeid, õppekaarte, mänge, materjale internetist. Peamine nendes materjalides on see, et need on kohandatud iga õpilase individuaalsetele vajadustele, mida kasutatakse tema konkreetsete oskuste arendamiseks ja kinnistamiseks.

Eraõpetaja parandab õpilaste tulemusi koolis kaudselt, kuna eratundides omandatud teadmised hakkavad ajapikku ka koolitundides avalduma. Eraõpetaja tavaliselt ei kasuta kooli õppekava. Iga õpilase jaoks koostab eraõpetaja individuaalse programmi. Eraõpetajal on õpetamisprotsessis rohkem vabadust kui kooliõpetajal. Ta võib ise valida, mida õpetada ja kuidas õpetada.

Õpetaja ja eraõpetaja töö sisu ja eesmärgid on sarnased, kuid nende vahel esineb mõningaid erinevusi. Toon neist vaid mõned esile:

1. Õpetaja selgitab materjali kogu klassile. Eraõpetaja töötab konkreetse õpilasega individuaalselt.
2. Õpetaja selgitab materjali klassis kooli õppekava järgi. Eraõpetaja selgitab asju, millest õpilane aru ei saa.
3. Õpetaja aeg on piiratud koolitunni mahuga ja ta peab ainekava arvestades pidevalt käsitlevate teemadega edasi liikuma. Eraõpetaja võib vajadusel materjali korrata mitu korda või mitme tunni vältel.

Kooli- ja eraõpetajal üks ühine eesmärk – õpetada õpilast rakendama oma eesti keele teadmisi igapäevaelus. Mõlemad õpetajad tahavad näha oma töö positiivset tulemust, edukaid õpilasi ja nende häid tulemusi eesti keele riigieksamitel. Kooliõpetaja vastutuse osakaal on kõrge. Õpetajate eesmärgi ühtsus on tõsta õpilase motivatsiooni E2 õppida, kasvatada õpilastes enesekindlaid eesti keeles suhtlejaid.

Mis kasu saab õpilane lisatundidest eraõpetajaga?

Lisatundide eraõpetajaga kasu

Õpilasel on vaja lisatunde praktilise keeleoskuse kinnistamiseks. Eraõpetaja pakub õpilasele individuaalset lähenemist, võttes arvesse tema materjali omandamise tempot ja võimeid. Õppeprotsess põhineb aktiivsemal suhtlemisel ja on suunatud õpilase, mitte kogu klassi konkreetsetele probleemidele.

Eraõpetaja ülesanne on kindlaks teha õpilase teadmiste lüngad ja aidata kaasa eesti keele osaoskuste arengule. Eraõpetajaga lisatundide peamine kasu on keelepraktika ja keelebarjääri ületamine. Intervjuudes kinnitasid õpilased, et pärast lisatundide võtmist paranesid oskused grammatikas, kirjutamises, lugemises, suurenes eesti keele õpimotivatsioon ja enesekindlus keele kasutamisel. Õpilane saab enesekindlamaks keele kasutamisel ja tema keeleoskused paranevad.

Kokkuvõte

Oma bakalaureusetöös otsisin vastust küsimusele, miks paljudel vene dominantkeelega 10.-11. klassi üldiselt edukalt õppival noorel esineb eesti keelega raskusi, mis viivad nad eesti keele eraõpetajatelt abi otsima. Ühtlasi tõin välja ka õpilaste ootused eraõpetajale, eraõpetaja ning kooliõpetaja õpetamise ühised eesmärgid, aga ka õppeprotsessi korralduse ja sisu erinevused. Minu informandid oli neli noort, kelle eesti keele oskus enesehinnanguliselt ei vasta koolihindele. Intervjuudes tõid õpilased välja, et nende põhiprobleem on eestikeelse suhtluskeskkonna vähesus nii koolis kui ka väljaspool kooli. Õpilastel, kes soovivad tugevdada oma eesti keele oskust grammatikas, kirjutamises, aga ka suhtlemises soovivad leida võimaluse eraõpetajaga eesti keele õppimiseks.

Õpetaja ja eraõpetaja õpetamise eesmärk on sarnane – õpetada, aga samal ajal hoida ja tõsta õpilase motivatsiooni õppida eesti keelt, selgitades ühtlasi, milliseid väljavaateid annab eesti keele oskus õpilasele tulevikus. Õpetajate eesmärk on sisendada lugupidamist eesti keele ja Eesti kultuuri vastu. Nende rolliks on olla õpilase abimees ja sõber eesti keele õppimise teel.

Резюме. Путь к эстонскому языку. Причины обращения к репетитору.

Проблемой, которую исследовал автор в своей бакалаврской работе, являются трудности в овладении эстонским языком как вторым у старшеклассников в 10-11-х классах и предпосылки необходимости дополнительных уроков.

Эстонские учащиеся с преобладающим русским языком испытывают трудности с изучением эстонского языка в средних школах и часто обращаются к частным преподавателям за дополнительными занятиями и помощью.

Учащиеся с другим родным языком изучают эстонский как второй язык (E2), что является обязательным, начиная с 1-го класса. Школьная реформа «60/40» была введена в эстонских школах более 10 лет назад, чтобы молодые люди могли успешно продолжить учебу после окончания школы или начать работать в эстоноязычной среде. Это система, в которой 60 процентов учебных предметов преподаются на эстонском языке и 40 процентов на русском языке. По окончании средней школы учащийся владеет языком на уровне, позволяющем ему самостоятельно функционировать в эстонском обществе и в эстоноязычной среде.

В своей педагогической практике автор сталкивается с тем, что в дополнение к урокам эстонского языка, предлагаемым в школе, семьи нанимают для ученика частного учителя эстонского языка. Уровень владения эстонским языком у учащихся 10-х и 11-х классов (16-17 лет) часто оказывается намного ниже ожидаемого и не соответствует уровню, указанному в учебной программе. Старшекласснику, находящемуся в среде общения русскоязычной молодежи, по окончании средней школы необходимо сдать государственный экзамен по эстонскому языку на уровень B2. Важно понять, что молодые люди думают об изучении эстонского языка в школе и каковы причины обращения к частному преподавателю эстонского языка.

Цели данного исследования: узнать, какие трудности испытывают старшеклассники с преобладающим русским языком на пути к эстонскому языку и осветить отношение старших школьников к эстонскому языку в созданных благоприятных условиях со стороны школы, семьи и общества. В центре внимания исследования находится именно точка зрения ученика, к которой автор добавляет свою точку зрения как частного репетитора E2. В ходе данного исследования были найдены ответы на поставленные исследовательские вопросы:

- Зачем старшекласснику дополнительные уроки эстонского языка?
- В чем конкретная помощь репетитора для школьника?
- В чем сходство и различие образовательного процесса школьного учителя эстонского языка и репетитора, единство и различие цели обучения?

- Какую пользу дают школьнику дополнительные уроки с репетитором?

Для проведения исследования автор ознакомился с предыдущими исследованиями на тему преподавания эстонского языка как второго в эстонских школах, собрал теоретический материал о методах преподавания эстонского языка как иностранного языка, о мотивации учеников, о положении эстонского языка среди учеников с преобладающим русским языком в эстонских школах. Был обработан статистический материал, материал об организации и нормах обучения эстонского языка как второго, а также программа обучения и результаты экзаменов. Дополнительно автор изучил программу развития эстонского языка в ближайшие годы, план перехода на эстонское образование 2022-2030 годов. Для выполнения поставленных целей автор взял интервью у учеников 10-11-х классов, изучающих эстонский язык как второй в гимназиях Таллинна и Силламяэ, и посещающих дополнительные уроки эстонского языка с репетитором. Интервью было проанализировано и представлено в работе в виде цитат и комментариев автора. На основе собранной информации, полученной из интервью, были составлены языковые биографии школьников. Данная информация нужна была, чтобы узнать отношение учеников к изучению эстонского языка, их самооценку знаний, трудности, с которыми они обращаются к репетитору, а также об уроках эстонского языка как второго в школах. На основании представленных результатов интервью и его обсуждения, можно сделать следующее заключение:

В школах и гимназиях ученики с преобладающим русским языком изучают эстонский язык как второй в соответствии с образовательной программой, с системой погружения и учителями носителями языка. При созданных благоприятных условиях со стороны школы, семьи и общества, у учащихся 10-11-х классов возникают трудности с эстонским языком в области грамматики, устной речи, письма. Их знаний эстонского языка недостаточно для того, чтобы использовать эстонский язык в эстоноязычной среде. Основная польза дополнительных уроков с репетитором заключается в языковой практике, преодолении языкового барьера, повышении мотивации и уверенности в использовании языка, выявлении пробелов и закреплении навыков. Единство цели обучения учителя и репетитора заключается в том, чтобы поддерживать и повышать мотивацию ученика к изучению эстонского языка, передавать свои знания. Объяснять, какие перспективы даёт в будущем знание эстонского языка. Своим примером прививать уважение к эстонскому языку и культуре Эстонии. Быть помощником и другом в пути к эстонскому языку.

Kirjandus

Aleksandrov, O. A. 2011. Jazykovaja biografija nemeckih dialektonositelej s. Koževnikovo Tomskoj oblasti // Vestnik Krasnojarskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. V. P. Astafeva. 2011. № 4 (18). С. 208 – 213

<http://www.kspu.ru/upload/documents/2012/04/25/e268bd3158a57726ffce7fd84b94a6d4/2011-4.pdf>

Beletskaja, I. E. 2012. Repetitorstvo i metodika prepodavaniya inostrannikh yazykov: chem mi možem pomoch drug drugu? // Uspekhi sovremennogo estestvoznaniya. – 2012. – № 5. – С. 133-135; URL: <https://natural-sciences.ru/ru/article/view?id=30204> (data obravenija: 31.05.2023). <https://s.natural-sciences.ru/pdf/2012/5/185.pdf>

Bogdanova, Markovskaya = Богданова, О. Ю., Марковская, И. М. 2001.

Качественные методы социально-психологических исследований: Учебное пособие. – Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 106.

[https://www.phantastike.com/social_psychology/qualitative_methods/pdf/file:///C:/Users/hp1/Downloads/qualitative_methods%20\(4\).pdf](https://www.phantastike.com/social_psychology/qualitative_methods/pdf/file:///C:/Users/hp1/Downloads/qualitative_methods%20(4).pdf)

Bryman, Alan 2004. Social research methods. 2nd Edition, Oxford University Press, New York, 592.

EIM = Eesti Ühiskonna Lõimumise Monitooring 2020. (EIM 2020) Uuringu aruanne Tellija: Kultuuriministeerium Uuringu teostajad: SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Turu-uuringute As ISSN 2585-4836 (pdf) Eesti Integratsiooni Monitooring 2020. <https://www.kul.ee/eesti-integratsiooni-monitooring-2020>

EHIS = Eesti Hariduse Infosüsteem 2022.

<https://www.haridussilm.ee/ee/tasemeharidus/haridusliigid/uldharidus/eesti-keel-teise-keelena-ja-voorkeeled>

EHIS = Eesti Hariduse Infosüsteem. <http://www.ehis.ee/>

EIS = Eksamite Infosüsteem 2022. Eesti keel teise keelena (põhikooli lõpueksam 2022) Selgitused. Haridus- ja Noorteamet. file:///C:/Users/hp1/Downloads/raport8687_2022.pdf

EKA 2021 = Eesti keele arengukava 2021–2035. Vabariigi Valitsus.

<https://www.valitsus.ee/media/4014/download>

ERK = Roosalu, T., Raudsepp, M., Kazjulja, M., Vallimäe, T. 2018. Elanikkonna senine kogemus eesti keele omandamisel ja vajadus eesti keele õppe järele. Peatükk kogumikus: Kallaste, E. (toim) Eesti emakeelesterineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe loimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus. Tallinn: Eesti Rakendusüuringute Keskus Centar & Tallinna Ülikool. Tallinn 2018 (PDF).

[http://centar.ee/pdf/ee/2018_Eesti_keelest_erineva_emakeelega_taiskasvanute_eesti_keelee_loimumis- ja_toohoivepoliitikas_II_osa.pdf](http://centar.ee/pdf/ee/2018_Eesti_keelest_erineva_emakeelega_taiskasvanute_eesti_keelee_loimumis-ja_toohoivepoliitikas_II_osa.pdf)

ELP = European Language Portfolio. <https://pandia.ru/text/78/472/83524.php>

ELP = European Language Portfolio (ELP). <https://www.coe.int/en/web/portfolio>

Gardner, R. C., Lambert, W. E. 1972. Attitudes and Motivation in Second Language Learning. Rowley, Mass. Newbury House Publishers.

<https://www.awmemorypalace.com/library/gardner-lambert-attitudes-and-motivation>

GRÕK 2011. <https://oppekava.ee/eesti-keele-kui-teise-keele-ope-gumnaasiumis/>

GRÕK 2023. Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“ Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määrus nr 2 „Gümnaasiumi riiklik õppekava“ Lisa 1 (Vabariigi Valitsuse 23.02.2023 määruse nr 18 sõnastuses). https://www.riigiteataja.ee/akti/1080/3202/3006/18m_gym_lisa2.pdf

HTM = Haridus- ja Teadusministeerium 2022. Eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava 2022-2030 seletuskiri. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-11/Eestikeelsele%20C3%B5ppele%20C3%BClemineku%20tegevuskava%202022_2030%20seletuskiri_2.pdf

HTM = Haridus- ja Teadusministeerium 2022. <https://www.hm.ee/uleminek>

Holzer, Johanna 2021. Language biographies and multilingual language use: A sociolinguistic study of young refugees from Syria, Iran, and Afghanistan living in Germany. Open Linguistics 2021; 7: 342–351 received August 18, 2020; accepted February 19, 2021 Research Article. <https://doi.org/10.1515/opli-2021-0017>

Kitsnik, Mare 2019. Eesti keele kui teise keele õppimine - kas raske töö või kerge lõbu? [Learning Estonian as a second language - hard work or easy fun?] Keel ja Kirjandus, 1-2,

39–56. <https://www.etis.ee/Portal/Publications/Display/3822137d-91ea-4efb-bbe7-fb97ec4032bd> <https://doi.org/10.54013/kk735a4>

Klaas-Lang jt= Birute Klaas-Lang, Kristiina Praakli, Anni Peedisson, Alla Lashmanova 2014. Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeelega koolides. Uuringu lõpparuanne. Tartu Ülikool Eesti keele (võõrkeelena) osakond. <http://hdl.handle.net/10062/45121>

Klaas-Lang, Birute, Praakli, Kristiina 2015. Milleks mulle eesti keel? Riigikeele oskuse vajalikkusest vene koolinoorte pilgu läbi. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 11, 111–126. <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa11.07>

Klaas-Lang, Birute, Reile, Liis 2019. Miks õppida “väikest keelt”? Integratiivne vs. instrumentaalne motivatsioon välisüliõpilaste eesti keele õppimisel. University of Tartu. Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat Estonian Papers in Applied Linguistics 15:83-98. <http://arhiiv.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/aastaraamat/article/view/ERYa15.05>

Klueva, N. B. 2016. Kachestvennie metody issledovaniya : uchebno-metodicheskoe posobie / N. V. Klueva ; Jarosl. gos. Un-t im. P. G. Demidova. — Jaroslavl : JarGU, 116. <http://lib.uniyar.ac.ru/edocs/iuni/20160508.pdf>

Koppel, Erika 2018. Kohtla-Järve Järve Vene Gümnaasiumi õpilaste rääkimisostkust mõjutavad tegurid. Magistritöö. <http://hdl.handle.net/10062/62161>

Kudrenko, Julia 2016. Eesti keele õppe motivatsioonist vene õppekeelega koolide õpilase hulgas. Bakalaureusetöö. Tartu. <http://hdl.handle.net/10062/52719>

Kvale, Steinar 2003. Issledovatel'skoe intervju. Kvale S. — M.: Smissl, 2003. - 301. ISBN 5-89357-145-2. (PDF). <https://klex.ru/14j>

Laherand, Meri-Liis 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn.(2010). <https://dspace.ut.ee/handle/10062/68249?locale-attribute=et> <http://hdl.handle.net/10062/68249>

Ljamzina, S. A., Kolmogorova, A. V. 2018. Lichnost v zerkale jazykovoj i rechevoj biografii. 10.7256/2454-0749.2018.4.28428 Filologija: nauchnie issledovaniya, 2018 - 4 <file:///C:/Users/hp1/Downloads/lichnost-v-zerkale-yazykovoy-i-rechevoj-biografii.pdf>

Matveev = Матвеев, А. В. 2002. Ph. D., факультет бизнеса и управления, City University of New York, College of Staten Island, USA, Сборник научных трудов “Теория

коммуникации & прикладная коммуникация”. Вестник Российской коммуникативной ассоциации, выпуск 1 / Под общей редакцией И. Н. Розиной. – Ростов н/Д: ИУБиП, 2002. – 200 с. С. 79-88. <https://pandia.ru/16712/>

Metslang jt 2013 = Metslang, Helena; Triin Kibar, Mare Kitsnik, Jevgenia Koržel, Ingrid Krall, Anastassia Zabrodskaja 2013. Kakskeelne õpe vene õppekeelega koolis. Uuringu lõpparuanne. Tallinn: Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituut; https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40937/Kakskeelne_ope_vene_õppekeelega_koolis.pdf

Mosina, Krasilnikova = Мосина, М. А., Красильникова, Н. А. 2014. Языковой Портфель как инновация современного иноязычного образования / М. А. Мосина, Н. А. Красильникова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2014. — № 11 (70). — С. 398-401. — URL: <https://moluch.ru/archive/70/12096/> (дата обращения: 31.05.2023).

Novak, Jelizaveta 2019. Grammatika õpetamine põhikooli eesti keele teise keelena tundides. Bakalaureusetöö. Tartu. <http://hdl.handle.net/10062/64584>

PGS = Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2010.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410>

PGS = Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2022.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019122>

Pool, Raili 2007. Eesti keele teise keelena omandamise seaduspärasusi täis- ja osasihitise näitel. Dissertationes philologiae estonicae universitatis Tartuensis 19. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. <http://hdl.handle.net/10062/2237>

PRK 2011. Põhikooli riiklik õppekava Vabariigi Valitsus.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/112042022010>

PRK KK 2011. Ainevaldkond „Keel ja kirjandus” Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määrus nr 1 „Põhikooli riiklik õppekava” Lisa 1 (muudetud sõnastuses).
<https://www.riigiteataja.ee/akt/lisa/1290/8201/4018/141m%20lisa1.pdf#>

PRÕK 2023. Ainevaldkond „Keel ja kirjandus”. Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määrus nr 1 „Põhikooli riiklik õppekava” Lisa 1 (Vabariigi Valitsuse 23.02.2023 määruse nr 18 sõnastuses). https://www.riigiteataja.ee/akt/lisa/1080/3202/3001/18m_pohi_lisa1.pdf#

Raikhelgauz, L. B. 2019. Repetitorstvo kak socialno-pedagogicheskij fenomen. Socialno-politicheskie issledovanija – 2019 – № 3 (4) 106 — 114. L. B. Raikhelgauz DOI 10.24411/2658-428X-2019-10515 UDK 37.02 L. B. Raikhelgauz <https://orcid.org/0000-0001-9797-794X> [file:///C:/Users/hp1/Downloads/repetitorstvo-kak-sotsialno-pedagogicheskii-fenomen%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/hp1/Downloads/repetitorstvo-kak-sotsialno-pedagogicheskii-fenomen%20(1).pdf)

Rannaääre, A & Härsing, U 2018. Eesti keele lisaõppe korraldamisest rändetaustaga õpilastele. Teoses: Ülevaade haridussüsteemi välishindamisest 2017/2018. Õppeaastal. Haridus- ja Teadusministeerium välishindamisosakond. 103-106.

Reile, Liis 2018. Tartu Ülikooli välistudengite motivatsioon ja hoiakud eesti keele õppes. Bakalaureusetöö. Tartu. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/51909/ReileLiis_BA.pdf?sequence=1&isAllowed=y

RITA-ränne projekt 2019. Ühtne Eesti kool – visioon tuleviku Eesti koolist 2019| <https://ranne.ut.ee/> | Uuringu läbiviimist toetab Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_teamakokkuvote_uhtnekool_28_03_2019.pdf

RITA-ränne projekt 2020. Ühtse Eesti kooli mudeli väljaarendamine Eestis 2020.| <https://ranne.ut.ee/> | Uuringu läbiviimist toetab Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu. https://ranne.ut.ee/files/rita_koolimudelid.pdf

RITA-ränne projekt 2021. Rändesõltuvus ja lõimumise väljakutsed eesti riigile, tööandjatele, kogukondadele ja haridusele. Koordinaatorid: Tiit Tammaru, Raul Eamets, Margus Pedaste, Janno Järve, Marek Tamm, Birute Klaas-Lang, Marko Uibu (PDF). <https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2021/03/L%C3%B5pparuanne.pdf>

Savolainen, Angelina 2018. Ida-Virumaa täiskasvanud eesti keele õppija ja tema õpimotivatsioon. Bakalaureusetöö. Tartu. <http://hdl.handle.net/10062/62164>

Sooalu, Monika 2016. Õpilaste demotivatsiooni põhjused 9. klassi eesti keele teise keelena tundides. Magistritöö. Tallinna Ülikool, Humanitaarteaduste Instituut. https://www.academia.edu/29688026/Reasons_of_Students_Demotivation_in_the_9th_Grade_Estonian_as_a_Second_Language_Lessons_%C3%95pilaste_demo

Vakhtin, N. B., Golovko, E. V. 2004. Sociolingvistika i sociologija jazyka. — SPb.: Gumanitarnaja Akademija; Izdatelstvo EUSPb, 335.

<https://eusp.org/publications/sotsiolingvistika-i-sotsiologiya-yazyka>

Verschik, Anna 2002. Linguistic Biographies of Yiddish Speakers in Estonia.// Folklore. 2002. Vol. 20. P. 38–52. <http://www.folklore.ee/folklore/vol20/index.html>

<https://www.folklore.ee/folklore/vol20/yiddish.pdf>

Weinreich, Uriel 1979. Languages in contact / U. Weinreich The Hague ; Paris, 1970
Jazykovie kontakti. Per. s angl. jaz. i komment. J. A. Zluktenko ; Vstup. statja V. N. Jarcevoj. -
Kiev: Visha shkola. Izd-vo pri Kiev. Un-te, 263.

<http://csl.isc.irk.ru/BD/Ucheb/%D0%92%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D1%80%D0%B0%D0%B9%D1%85%20%D0%AF%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%>

Lisa 1. Keeleliste elulugude küsimustik

Nimi (muutunud), vanus, gümnaasiumi nimetus.

1. Mis on Teie emakeel?
2. Kodune suhtluskeel. Mis keeles te räägite vanematega, vanemad omavahel, mis keeles te räägite õdede ja vendadega? Mis keeles te räägite sugulastega (vanaemad, vanaisad)?
3. Mis vanuses ja kus Te hakkasite eesti keelt õppima? Lasteaias/põhikoolis (mis klassis?)
4. Enesehinnake oma eesti keele oskuse kohta osaoskuste kaupa: lugemine, rääkimine, kõnest arusaamine, kirjutamine (halb, keskmine, hea)
5. Milliseid teisi keeli Te räägite, loete, kirjutate ja saate aru? Enesehinnake oma võõrkeelte oskuse kohta osaoskuste kaupa: lugemine, rääkimine, kõnest arusaamine, kirjutamine (halb, keskmine, hea)
6. Kuidas, millal (mis vanuses), kus Te õppisite neid keeli?
7. Miks Te õppisite neid keeli? Mis oli põhjus?
8. Mis keelt peale emakeele oli Teil kõige lihtsam omandada?
9. Kas Teil on plaanis veel mingeid keeli õppida? Kui „jah“, siis miks, kuidas, kus (iseseisvalt, kursustel, ülikoolis)?
10. Mis linnas Te elate? Kui kaua (kui kolisite, siis kust?)
11. Mis riigis Te kujutate ette ennast 10 aasta pärast? Millega siis tegelete?

Lisa 2. Intervjuude küsimustik

Üldine osa

1. Kui tähtsaks peate neid keeli enda jaoks, mida oskate ja/või õpitate? (ei ole tähtis, üsna tähtis, väga tähtis) Miks?
2. Millal ja kuidas Te kasutate keeli, mida oskate/õpitate? (Suhtlemine, õppimine, argisuhtlus teenindusasutustes (turism), sotsiaalmeedia, lugemine, TV, raadio)?
3. Mis keel on Teie mobiiltelefonis seadistatud?
4. Kuidas on Teie keeled Teie elu mõjutanud? Jutustage mõni juhtum, mälestus elust (reisimine, kolimine, naljakas juhtum)
5. Mis Te arvate, millised tegurid aitavad inimesel õppida või takistavad tal eesti keelt õppida?

Kool

1. Mis on Teie eesti keele hinne tunnistusel? Teie emakeele hinne (kui olemas)? Mis oli Teie hinne põhikooli lõpus?
2. Teie arvates, kas tunnistusel olev hinne vastab Teile reaalsele eesti keele oskusele? (arvan et hinne on natuke kõrgem, vastab teadmiste tasemele, hinne on madalam)
3. Kas Teil oli põhikoolis eesti keeles ka mõni aine? Milline? Kas nendes tundides kasutati ainult eesti keelt? Kui „ei“, siis tooge näiteid.
4. Mis ained on gümnaasiumis eesti keeles? Kas nendes tundides kasutatakse ainult eesti keelt? Kui „ei“, siis tooge näiteid.
5. Mis on Teie teiste õppeainete keskmised hinded? Mis õppeained edenevad paremini ja mis halvemini?
6. Kas Teie vanemad tunnevad huvi Teie edusammude ja probleemide vastu koolis? Kui tihti (igapäevaselt, paar korda nädalas, paar korda kuus, väga harva, üldse ei tunne huvi)?
7. Mis keeles Te räägite koolis õpetajate ja koolikaaslastega? Mis keeles te suhtlete kooli ja õppetööga seotud veebisuhtluses?
8. Mis keeles Te räägite sõpradega väljaspool kooli, huviringides, sotsiaalmeedias, argisuhtluses?
9. Millised on Teie suhted oma õpetajaga? Kui tihti suhtlete õpetajaga? Kas suhtlete ka väljaspool ainetunde?
10. Kas Teie eesti keele õpetaja on eesti emakeelena kõneleja?

11. Kas õpetaja selgitab grammatikat vene keeles, kui Te ei saa aru, või ainult eesti keeles? Kas eesti keele tunnis kasutab õpetaja ka vene keelt? Mis keeles õpetaja tagasisidestab Teie kirjalikke töid? Kas õpetaja parandab Teie vigu? (suuliselt, kirjalikult)
12. Kas õpetaja kasutab lisamaterjali eesti keele tunni ajal (kaardid, pildid, mängud jne.)? Kui tihti?
13. Tooge mõni näide, kui õpetaja aitas Teid õppetöös (näiteks hästi selgitas midagi)?
14. Kui kaua eesti keele kodutöö Teil tavaliselt aega võtab?
15. Kas koolis toimuvad mingid üritused eesti keeles? Kui „jah“, siis nimetage palun ja rääkige lähemalt.
16. Kas Te teate mõnda eestikeelset laulu?
17. Kui hästi Te tahate eesti keelt osata? (vabalt rääkida, õigesti kirjutada, lugeda, tõlkida, aru saada)? Mis osaoskuse arendamine nõuab kõige rohkem tööd?
18. Mis motiveerib Teid õppima eesti keelt? Kui Teil puudub motivatsioon, siis mis?
19. Miks Te õpite eesti keelt praegu? Kas jätkate pärast kooli eesti keele õppimist?

Eraõpetaja

1. Kui kaua Teil on eraõpetaja ja kui kaua Teil veel õpetajat vaja on? Mitu eesti keele tundi nädalas on koolis, mitu korda nädalas on lisatund eraõpetajaga (tunnid, kestus, tundide formaat)
2. Kelle idee oli palgata eesti keele eraõpetaja? Õpetaja poolt nõustatud? Vanemate otsus?
3. Miks Te valisite eraõpetaja, aga mitte keelekursuse?
4. Kas Teie jaoks on oluline, et eraõpetaja on eesti keelt emakeelena kõneleja? Selgitage miks?
5. Kas Teie õpetaja koolis teab, et Teil on eesti keele lisatunnid? Kiidab heaks või on skeptiline?
6. Kas Teie eesti keele tulemused koolis on muutunud? Kui „jah“, siis kuidas (kas hinded on paremad?)
7. Kas Te olete koolis eesti keele tundides enesekindlam ja milles see avaldub?
8. Kas Teie suhtumine eesti keele õppimisse on eraõpetaja tundidega muutunud? Kui „jah“, siis palun kirjeldage miks.
9. Tooge palun konkreetne näide, kui õpetaja aitas Teid.
10. Kas õpetaja parandab Teie rääkimisvigu? Kas Te ootate seda või see takistab tunnis? Kas ootate, et õpetaja annab vigade osas selgitusi või piisab ainult parandamisest?
11. Mis lisamaterjale kasutab eraõpetaja? Mis on nende materjalide puhul kõige vajalikum? Mis on Teie arvates tunnis üleliigne?

12. Kas eraõpetaja annab kodutöid ja kas Te teete neid alati?
13. Kas vanemad küsivad Teilt, kuidas tund eraõpetajaga läks?
14. Kas Teil on sõber, kellega suhtlete ka/ainult eesti keeles? Kui tihti, mis situatsioonides?
15. Kui tihti kuulete eesti keelt väljaspool kooli? (iga päev, paar korda nädalas, harva)
16. Kas Teil on kodus eestikeelseid raamatuid? Mis valdkonnast? (Õpikud, sõnastikud, ilukirjandus, lasteraamatud, ajalehed)
17. Kujutame ette olukorda. Teid kutsuti kinno kahele esilinastusele korraga. Te väga tahate mõlemat filmi vaadata, aga neid näidatakse korraga kahes erinevas saalis. Esimene film on eesti keeles venekeelsete subtiitritega, teine film vene keeles-eestikeelsete subtiitritega. Millise filmi Te valite?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Vasilisa Kovkin,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Tee eesti keele juurde. Eraõpetaja kaasamise põhjused“, mille juhendaja on Birute Klaas-Lang, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Vasilisa Kovkin

16.06.2023